

Vakblad voor
museummedewerkers in
Vlaanderen en Nederland

museum peil

nummer 22

najaar 2004

Beleidsaspecten

Marketing

Gallo-Romeins Museum

Tongeren

Lobby

Museum Markt 12

Samenwerking

Duo-directie

Advisering

Senior consultancy

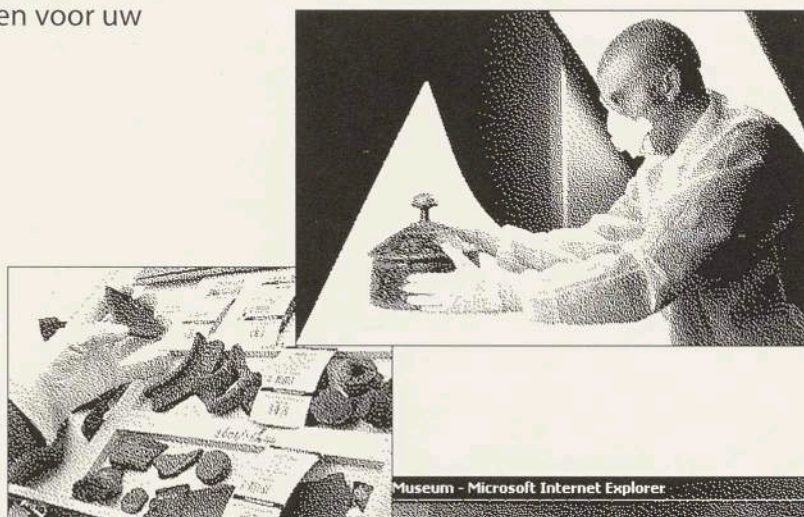
Modern collectiebeheer is meer dan een digitale verzameling cataloguskaarten met een afbeelding. Een up to date collectiebeheersysteem stelt de diverse afdelingen van uw museum in staat om optimaal samen te werken: beheer van de collectie, onderzoek, voorbereiden tentoonstellingen, interactieve zuilen op zaal en een volwaardige aanwezigheid op internet.

Cit levert niet alleen de zeer gebruiksvriendelijke componenten voor zo'n geïntegreerde aanpak, maar helpt ook graag bij de implementatie ervan. Bijvoorbeeld het ontwikkelen van een plan van aanpak; het fotograferen/digitaliseren van uw collectie; ontwerp en realisatie van informatiesystemen voor bezoekers (zuilen, websites).

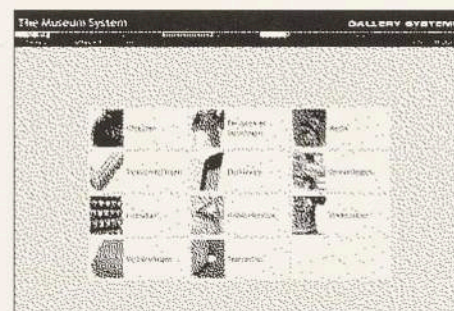
Advies/plan van aanpak

Cit adviseert u graag welke aanpak voor uw museum het beste is. We kunnen uw situatie analyseren en aanbevelingen doen. We kunnen bijvoorbeeld workshops organiseren om alle aspecten van het collectiebeheer door te nemen en samen tot specifieke oplossingen voor uw situatie te komen.

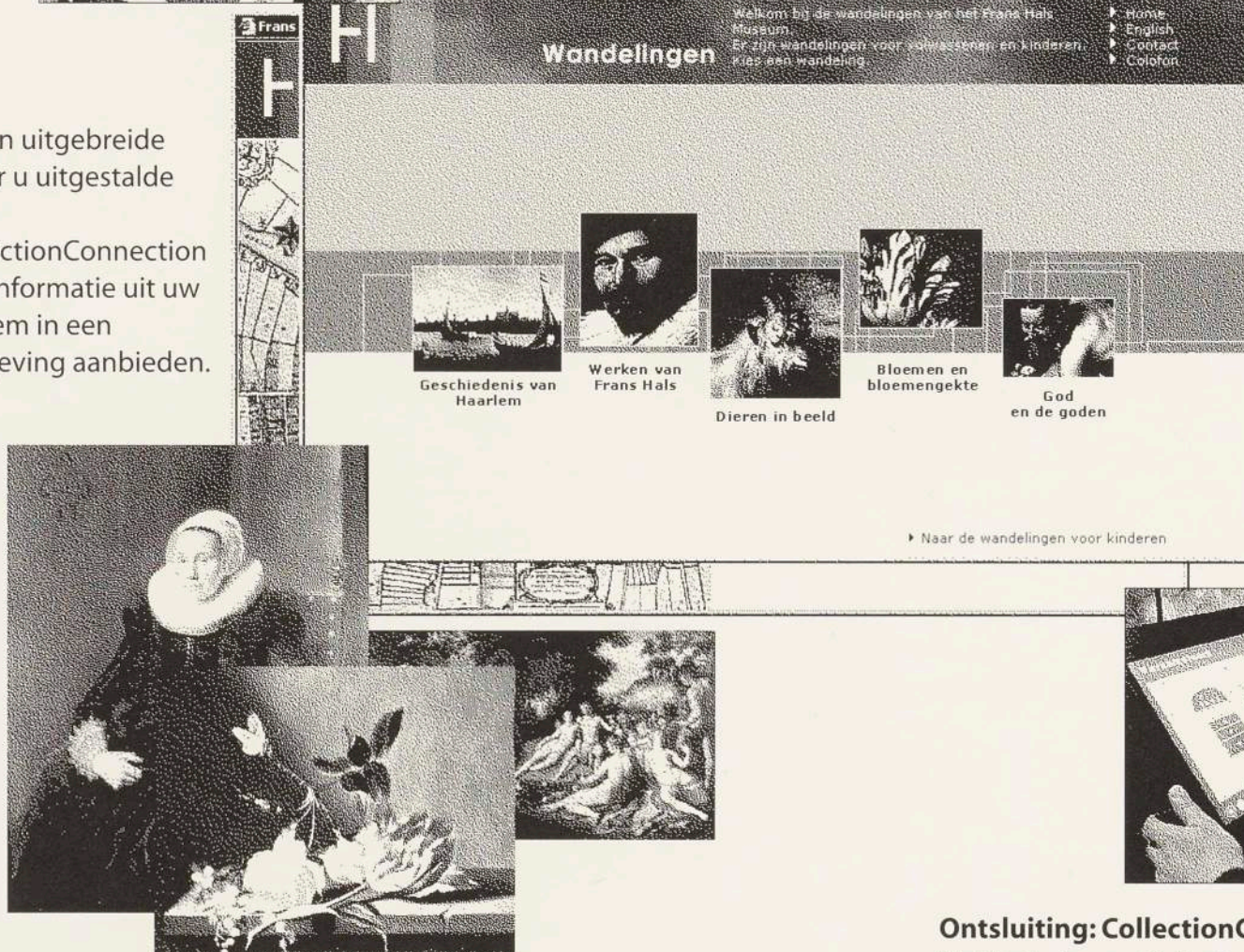
Collectiebeheer: The Museum System

Geen enkel ander systeem biedt zoveel mogelijkheden, gemak en gebruikersvriendelijkheid. Elk object, voorwerp en bijbehorend detail kan in verschillende formaten en vanuit elke invalshoek met een onbeperkte hoeveelheid afbeeldingen, videobeelden en geluiden worden ingevoerd. Het systeem kan meerdere taalversies bevatten. Vele handige zoek- en helpfuncties zijn standaard in het systeem ingebouwd.

Informatiezuilen

Bezoekers verwachten uitgebreide informatie bij de door u uitgestalde objecten. Met behulp van CollectionConnection kunt u delen van de informatie uit uw collectiebeheersysteem in een aantrekkelijke vormgeving aanbieden.

Digitaliseren/fotograferen

Wij kunnen uw medewerkers bij de data-invoer begeleiden of deze geheel voor u verzorgen. Zelf de collectie fotograferen ten behoeve van een collectiebeheersysteem kan echter veel geld kosten. Cit heeft een zeer snelle en kwalitatief hoogwaardige methode ontwikkeld, waardoor er maar liefst 1.000 foto's per week haalbaar zijn. U kunt kiezen tussen neutrale (technische) fotografie of een meer artistieke stijl. Of iedere gewenste combinatie van beide.

Website

Als u de bezoekers van uw website een goede indruk van uw collectie, informatie en tentoonstellingen wilt geven, biedt CollectionConnection u de mogelijkheid om dat zonder veel extra werk te doen. Wellicht dat aan de vormgeving specifieke aandacht besteed moet worden en dat bijvoorbeeld meer thematische ingangen gewenst zijn. De informatie zelf koppelt u via CollectionConnection direct aan uw collectiebeheersysteem.

Ontsluiting: CollectionConnection.

Met behulp van CollectionConnection kunnen, delen van, collecties via informatiezuilen in het museum zelf of wereldwijd via Internet worden getoond. Daarbij wordt optimaal gebruik gemaakt van de meest recente informatie in The Museum System zonder dat kwaadwillenden het systeem zelf kunnen benaderen.

De afgelopen tijd hebben wij The Museum System en CollectionConnection geïmplementeerd bij vele musea en andere instellingen in Nederland en daarbuiten. Zo ook bij het Frans Halsmuseum. Enkele voorbeelden die u hier ziet zijn daarvan afkomstig: efficiënt beheer, digitaliseren/fotograferen, een uitgebreide internationale website.

Voor meer informatie over ons bedrijf en haar diensten zie WWW.GO2CIT.NL

Een droom van een museum

Op het omslag van Museumpeil ditmaal de cockpit van 'Connie'. Deze Lockheed Constellation stond meer dan een decennium op het wensenlijstje van Aviodrome. Na een jarenlange restauratie is zij sinds 6 juli 2004 in het nieuwe Aviodrome bij Lelystad te bewonderen. Hier ging heel wat aan vooraf. Zowel aan de verwerving van dit 'mooiste vliegtuig ooit ontworpen' als aan de reconstructie van het oude Schiphol op Luchthaven Lelystad. Voor de betrokkenen ging de ene wensdroom na de ander in vervulling.

Aviodrome had een lange vlucht achter de rug met vele tussenlandingen voordat het nu bereikte resultaat kon worden geboekt. Maar sinds de doorstart op de nieuwe thuishaven zit Aviodrome in de lift. Doeltreffende pr en marketing missen hun uitwerking niet. Kennelijk hebben de beleidsmakers destijds een visie ontwikkeld met toekomstperspectief.

Hoe staat uw museum ervoor? Ligt er een helicopter-view ten grondslag aan uw beleidsplan? Of heeft u last van hoogtevrees? Dit nummer van Museumpeil biedt u een tour d'horizon van beleidsaspecten met adembemende vergezichten.

Wat dacht u van het ontwikkelen van een vraag-gestuurd aanbod, doelgroep gerichte marketing en pr, het aangaan van strategische allianties met relevante partners, het inhuren van externe adviseurs met een cv van hier tot Tokio die zich inzetten voor not-for-profit organisaties, en als klap op de vuurpijl veiligheidszorg als speerpunt van nieuw beleid.

Laat duidelijk zijn dat wie op de automatische piloot blijft vliegen, niet weet waar die uitkomt. Alleen wie zijn vleugels durft uit te slaan, helder voor ogen heeft naar welke bestemming draagvlak en reikwijdte ons kunnen brengen, die kan de droom van zijn museum realiseren.

Voor talloze musea lijkt zo'n droom slechts een illusie. Zo dwingt de vierjaarlijkse cyclus van politieke verschuivingen op het gemeentehuis hen tot permanente legitiematie van hun bestaansrecht. Museumpeil biedt de wakkere practicus de helpende hand met 'lobbyen' en met een nieuwe kijk op gemeentelijk museumbeleid. Wie dit alles luchtftietserij vindt, kan dit nummer beter opzij leggen.

Jacobus Trijsburg

Inhoud

- 4 Ik houd van stoffige musea
Een interview met Carmen Willems
Patrick De Rynck
- 7 Museumlobby
Hoe het (niet) werkt
Girbe Buist
- 10 Regionale samenwerking
Musea en erfgoed in Meetjesland
Bram Ghyoot
- 12 Netwerkaanpak bij veiligheidszorg
Veiligheidszorg, een onderdeel van het calamiteitenplan
Marja Peek
- 16 Musea stad en provincie Antwerpen
Naar een nieuw museumbeleid in Vlaanderen
Peter De Wilde en Steven Thielemans

- 21 Duo-directie werkt
Nieuwe aanpak bij Brugse Stedelijke Musea
Walter Rycqart
- 24 Reproductiefonds
Digitale beeldenbank van Vlaams cultureel erfgoed
Jan Vermassen
- 26 Van cd-rom tot cd-rot
De houdbaarheid van cd's en DVD's
Marcel Ras
- 29 Handreiking museumbeleid voor gemeenten
Leo Adriaanse
- 31 Alles kan altijd beter
Kwaliteitszorg in musea / recensie
Jan Sparreboom

Colofon

Museumpeil nummer 22, najaar 2004
Museumpeil informeert museummedewerkers in Nederland en Vlaanderen over landelijke en provinciale ontwikkelingen in de museumsector vanuit een praktijkgericht perspectief. Museumpeil is een uitgave van Stichting Landelijk Contact van Museumconsulenten in samenwerking met de bureaus van de provinciale museumconsulenten en Culturele Biografie Vlaanderen vzw. Museumpeil verschijnt tweemaal per jaar en wordt gratis verspreid onder de relaties van museumconsulenten en Culturele Biografie Vlaanderen vzw.

Redactie
Nina Duggen
Marjelle van Hoorn
Anne Milkers
Marianne de Rijke
Leon Smets
Jacobus Trijsburg
Herro Brinks (eindredacteur)

Redactieadres
Stichting Landelijk Contact
van Museumconsulenten
Postbus 2975
NL-1000 CZ Amsterdam
T (+31) 020 551 29 17
F (+31) 020 551 29 01
E lcm@museumvereniging.nl

Abonnementen
Een jaarabonnement kost € 12,-.
Opgave voor Nederland
bij het redactieadres, voor België
bij Culturele Biografie België vzw,
Hofstraat 15, B-2000 Antwerpen.
Abonnementen lopen per kalenderjaar en dienen voor het einde van het jaar te worden opgezegd.

Losse nummers
Losse nummers kosten € 7,-
(excl. verzendkosten).

Advertenties
Van Kruijsbergen Project
Media v.o.f.
Will A.G. van Kruijsbergen
Anna Blamanlaan 4
6532 SP Nijmegen
T (+31) 024 350 22 27
F (+31) 024 350 22 29
E wakruijs@worldonline.nl

Vormgeving en drukwerk
Drukkerij Olijdam, Enschede

Oplage
2650 exemplaren
ISSN 1381-1088

Foto omslag:
Van 1946 tot 1962 vloog de KLM met Lockheed Constellations en Superconstellations langeafstandsvluchten naar Amerika, Australië en Zuidelijk Afrika. De 'Connie' van Nationaal Luchtvaart-Themapark Aviodrome in Lelystad is een van de laatste nog vliegende toestellen van dit type.

© Museumpeil
Amsterdam 2004
Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie. De redactie aanvaardt geen aansprakelijkheid voor de schade, van welke aard ook, die het direct of indirect gevolg is van handelingen of beslissingen die gebaseerd zijn op informatie uit dit blad.

Ik houd van stoffige musea

Een interview met Carmen Willems

Patrick De Rynck.

Veel museumdirecteuren zullen Carmen Willems wellicht benijden om de posities (meervoud!) die ze bekleedt: Willems is sinds 1995 directeur van het Provinciaal Gallo-Romeins Museum in Tongeren. Samen met conservator Guido Creemers leidt ze het museum. Momenteel is deze econome ook waarnemend burgemeester van 'de oudste stad van België'. Een gesprek over de grote museale beleidslijnen. Niet iedereen vindt die vanzelfsprekend, zo blijkt... Carmen Willems verdedigt ze met gloed.

Carmen Willems

Jouw tweestoelenpositie lijkt een uitgelezen kans om op politiek niveau met gezag te spreken over de directe en indirecte baten van een museum, niet alleen over hoeveel het allemaal kost.

'Dat is ook zo. Ik ben deels in de politiek gestapt omdat ik het beleid wilde overtuigen van het belang van onze aanwezigheid voor Tongeren. Je moet daarbij bedenken dat wij een provinciaal museum zijn. We werden zo'n beetje bekeken als een eiland in de stad. De laatste jaren is dat beeld grondig veranderd. Dankzij het feit dat ik in de politiek ben gerold, moest ik als museumdirecteur niet langer aan de kant staan roepen dat het museum voor de stad veel betekende.

Overigens is de discussie over baten en kosten binnen de museumwereld zelf nog jong. Zo'n tien jaar geleden, toen ik begon, werd ze nauwelijks gevoerd. Musea waren er lang bang voor. Het is nu eenmaal een feit dat ze aan de gemeenschap geld kosten... Maar ik begreep snel dat het voor de overtuigingskracht van je museumprojecten bijzonder nuttig is als je bij politici met een degelijk uitgewerkt financieel plaatje op de proppen komt. Dan zien ze dat je ook geld genereert. Dat ons huidige uitbreidingsproject is goedgekeurd (kostprijs: 13.500.000 euro), is onder meer te danken aan een professioneel begeleid businessplan. Daarin ging het dus, behalve over de grotere exploitatiekosten, óók over gunstige directe en indirecte effecten zoals tewerkstelling. Zoiets moet je als museum in je projecten blijven

aanbrengen, anders wordt het vergeten. Dat doen wij consequent.'

Dit gebouw is tien jaar jong (1994) en toch staan jullie al voor een nieuwe grote overgang: er komt een nieuwbouw, nieuwe beleidslijnen. Het gaat wel erg hard?

'Dat klopt. We kregen die opmerking ook toen we met ons uitbreidingsplan kwamen. De geplande uitbreiding heeft te maken met ons succes: een drastische stijging van de bezoekers (van ca. 20.000 in het oude museum via 100.000 tot 150.000), veel scholen met de bijbehorende educatieve werking (30.000 schoolkinderen per jaar!), een grote toevloed van objecten... Daar is dit nieuwe gebouw niet op ingericht. Nog los daarvan evolueert de museumwereld snel. We moeten als musea ons maatschappelijk draagvlak écht gaan verruimen. Persoonlijk loop ik erg graag rond in zogeheten *stoffige musea*. Maar ik besef dat ik tot een kleine minderheid behoor. We hebben een verantwoordelijkheid tegenover de maatschappij die ons museum betaalt. De vraag die we moeten stellen is dus: wat heeft de maatschappij aan ons? En dan moet je een eind mee met hoe die maatschappij evolueert en moet je je dus aanpassen... Daarover jammeren helpt niet. Voor je het weet, beland je als museum in een vergeethoekje. Je zit ook in een concurrentiepositie met de wereld van de *harde belevenissen*, type attractieparken en dergelijke meer.'

Ben jij directeur van een regionaal of een Europees gericht museum? Jullie schuiven stad en streek prominent naar voren in de algemene doelstellingen...

'Onze collectie is van regionale oorsprong: de objecten komen uit Limburg. Tongeren is nooit hét centrum van een bepaalde cultuur of een bepaald volk geweest. Maar we zijn wel degelijk in staat om veel meer te vertellen dan een regionaal verhaal. In het nieuwe museum zullen we dat heel nadrukkelijk opentrekken: de culturen die hier geweest zijn, zullen in een Europees perspectief worden bekeken. Het grote geheel, zeg maar, en dat wordt een universeel verhaal.'

In het buitenland worden we beschouwd als hét archeologisch museum van België. Ik denk dat ik dat mag zeggen. We liggen ook erg gunstig: vlak bij Duitsland en Nederland, én vlak bij Wallonië. Wallonië hebben we als markt echt bewerkt, en dat loont. In de Euregio is er voor ons nog heel veel potentieel, daar ben ik van overtuigd, zonder dat ik irrealistische dromen ga koesteren.'

Een opvallende keuze in het huidige beleidsplan is dat jullie de helft van het personeel en van de middelen inzetten voor publieksbeleid. Dat wil zeggen: 15 personeelsleden en jaarlijks 350.000 euro.

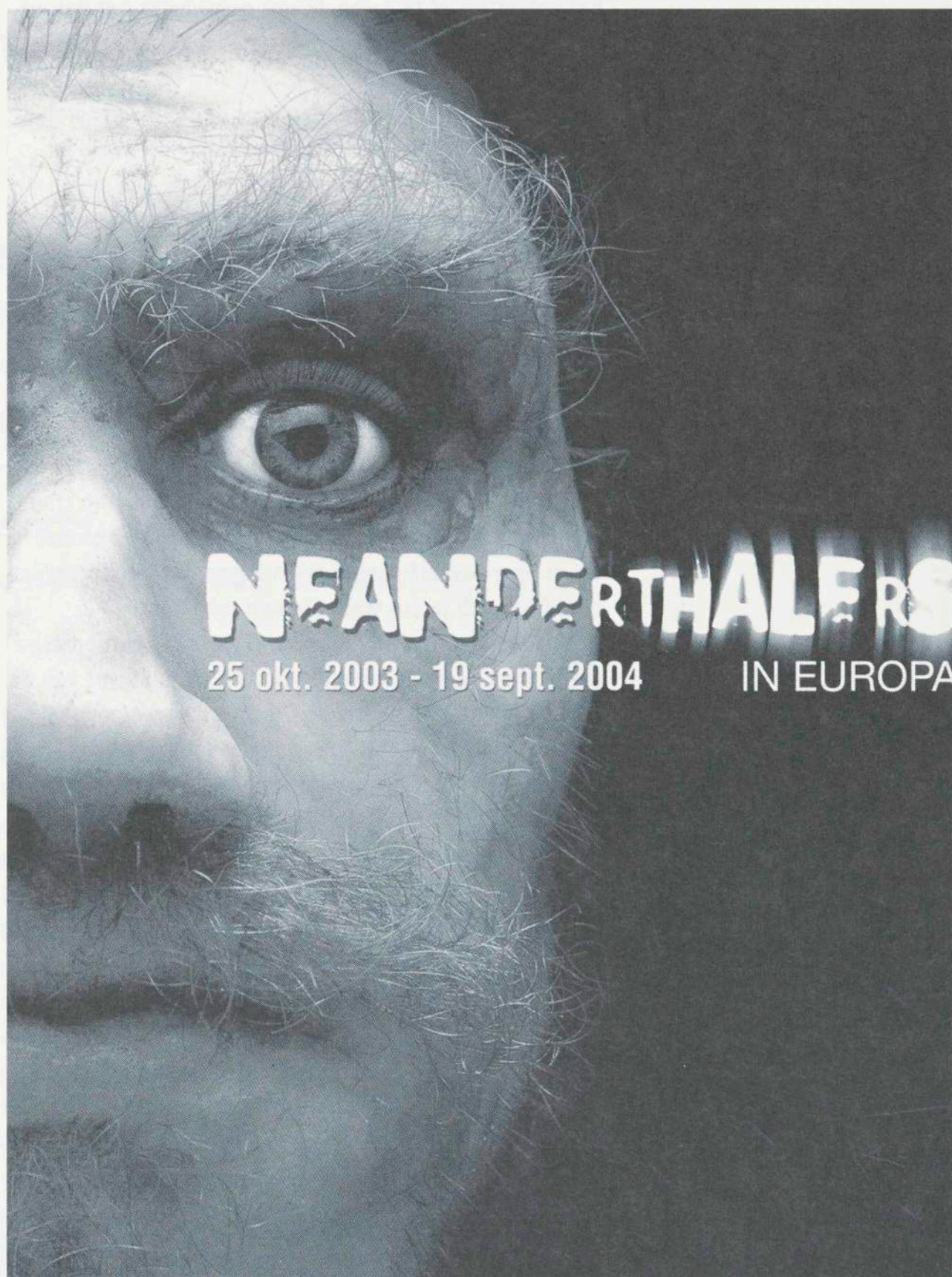
'De radicale keuze om een publieksgericht museum te maken, moet je bekijken in de geest van de tijd: in de negentiger jaren werd publiekswerking in Vlaanderen het nec plus ultra. Dat was een inhaalbeweging en ons museum was op dat vlak een pionier, net als met het tweekoppige leiderschap. Nu gaat de slinger stilaan terug naar het midden... Maar al bij al zijn onze budgetten voor publieksbeleid nog bescheiden, relatief bekeken. En een goede publiekswerking kost geld, maar rendeert ook.'

Is met een dergelijke keuze een zakelijk directeur niet iemand die voortdurend 'nee' moet zeggen tegen de conservator en zijn ploeg als het over verwerven, restaureren en onderzoek gaat?

'Dat denk ik absoluut niet, al moet onze ploeg écht worden uitgebreid en moet er bijvoorbeeld diepteonderzoek naar de collectie komen om nieuwe verhalen bloot te leggen. Maar de jongste jaren hebben wij bijvoorbeeld heel wat initiatieven genomen inzake collectiewerking. Zo is de snelinventaris een feit. Aan de andere kant moet je als museum ook realistisch zijn, vind ik. Het wordt ons soms verweten dat we geen restauratieatelier hebben. Ik vind dat voor een archeologisch museum onterecht en zelfs absurd. Ga maar eens kijken naar de uitrusting van een professioneel archeologisch restauratieatelier... Zoiets moet je als archeologische musea uitbesteden of samen doen. Of neem een ander facet: het depot. Ik hoop dat in Limburg de geplande regionale depotwerking er komt. Dan gaan onze reserves ernaartoe, zeker weten. De ruimte in het centrum van een stad is te kostbaar voor een museumdepot.'

Je rekent ook op externe derden voor wetenschappelijk onderzoek, bijvoorbeeld voor tentoonstellingen?

'Absoluut. Fundamenteel wetenschappelijk onderzoek is voor ons niet haalbaar. Wij hebben generalisten in huis, geen specialisten. Naar mijn gevoel hóeft dat ook niet: dat onderzoek gebeurt aan de universiteit, en als je als museum met die mensen samenwerkt, wint iedereen. Ook academici moeten trouwens aan 'dienstverlening' doen. In museumtermen zou je kunnen zeggen: aan publieksbeleid... Ik vind dat academisch onderzoek in de museumsector sterk onderbenut wordt. Het zou de musea ten goede komen. Wij werken graag samen met doctores en professoren. Zo hebben we een jonge doctor aangetrokken, die promoveerde op Romeinse juweelkunst, om onze juwelencollectie te inventariseren, te beschrijven enz., en om de tentoonstelling *Schone schijn*

NEANDERTHALERS
25 okt. 2003 - 19 sept. 2004 IN EUROPA

mee te concipiëren. Ik begrijp de kritiek niet die je vanuit de sector op die aanpak krijgt.'

Kunnen we wat tot nu toe is gezegd, toepassen op jullie succesvolle Neanderthalertentoonstelling. Hoe zit het daar met de financiën?

'Ik verkondig bij mijn overheid al langer dat we met tijdelijke tentoonstellingen break-even moeten kunnen draaien. (Personeelskosten laat ik daarbij buiten beschouwing.) De kaartjesverkoop, sponsoring en extra verkoop in de shop moeten opwegen tegen de kosten. Dat lukt sinds een paar jaar. Ik heb het dan over *Keizers aan de Nijl*, *Asterix* en met een beetje geluk ook de Neanderthalers. Je moet weten dat ik daar 1 miljoen euro voor heb gevraagd, wat bij de deputatie argwaan wekte. Tot ik onze ambities uitlegde en het financieel plan toonde... Toerisme en cultuur hebben zich dan verenigd om het te kunnen waarmaken.

Ik moet bekennen dat het natuurlijk altijd een beetje gokken is, bijvoorbeeld als je vooraf je beoogde bezoekersaantallen noemt. In het geval van de Neanderthalers was dat 100.000. Maar daar zit ook weer een andere kant aan: het lanceren van zo'n ambitieus cijfer is erg stimulerend. Je zet je dan als museumploeg volop in om

Foto: Provinciaals
Gallo-Romeins
Museum.

het ook effectief te halen. In ons geval helpt het dat we goede persrelaties hebben opgebouwd. We onderhouden die ook – dat is erg belangrijk, artikelen en tv-optredens sorteren echt veel effect! – en voor de Neanderthalers hebben we ook goede mediaruilen kunnen maken. De krant *Het Belang van Limburg* publiceerde tien dagen lang een Neanderthalerbijlage. Het resultaat: meer Limburgers in het museum én een fenomenale meerverkoop voor de krant!

Hoe hebben jullie de Neanderthalers aangepakt, van idee tot opvolging?

'De idee zelf voor de Neanderthalers is eind negentiger jaren gegroeid uit de opgravingen in Veldwezelt, hier in de streek. De Leuvense universiteit kwam toen om steun vragen. Daar hebben we positief op gereageerd omdat we er voor onszelf potentieel in zagen, als tentoonstelling. Daar heb je dus weer die win-winsituatie. Het volledige ontwikkelingsproces van een tentoonstelling is mijn verantwoordelijkheid, de inhoud komt van de ploeg van conservator Guido Creemers. Van de publiekswerking maakt ook een "archeoloog-publiekswerker" deel uit, een soort go-between die de opvolging voor zijn rekening neemt. Het marketingaspect wordt van bij het begin in rekening gebracht. Ook de vormgever wordt

heel vroeg bij het proces betrokken, én educatie, voor de vertaalslag van wetenschap naar groot publiek.

Wat opvolging betreft: met het Leidse Rijksmuseum voor Oudheden, dat in de grote museumwereld meer weegt dan ons al bij al kleine museum, proberen we nu de tentoonstelling 'op tournee' te zetten. We hadden gebudgetteerd dat ze op nog twee plaatsen zou worden getoond, maar het ziet ernaar uit dat ze op veel meer plekken te zien zal zijn. Dat is financieel uiteraard erg interessant voor ons. Wie weet moeten we straks naar Amerika en Australië om onze tentoonstelling te gaan openen...'

Bij wijze van uitsmijter: hoe zit het volgens jou met de ICOM-definitie?

'Die is nogal minimaal en *archaisch*, vind ik. Maar ze wordt nu eenmaal overal als leidraad geciteerd. Het zou voor de uitstraling van de museumwereld niet slecht zijn dat ze wat gedynamiseerd en uitgebreid wordt. Wij willen hier in Tongeren bewust de rol van een soort cultuurcentrum spelen en sterk aanwezig zijn in onze stad en in de streek. Dat maakt van deze instelling meer dan een ICOM-museum. Dat creëert soms een spanningsveld met de traditionele museumtaken, maar ik denk dat we dat evenwicht momenteel goed bewaken.'

Reacties van Carmen Willems op vier marketingstellingen over musea

Het product wordt ondergeschikt aan de klantrelatie. De kwestie is, ook voor musea, kwaliteit toe te voegen aan het leven van je klant.

Het Gallo-Romeins Museum richt zich met het nieuwe museum expliciet tot de bezoeker die hier iets wil leren, niet tot wie hier alleen fun en gadgets zoekt. Het product is niet ondergeschikt aan de klantrelatie; er is een streven naar evenwicht. Uiteraard moeten de bezoekers zich hier welkom weten en goed voelen.

Het cultureel warenhuis wordt dé toekomst: museum, bezoekerscentrum, bibliotheek en archief in één.

Daar is 'Tongeren' absoluut mee bezig. Die kant willen we uit: je merkt in elk onderzoek dat je als museum een totaalpakket moet bieden. Het museumcafé, de museumshop...: het zijn essentiële aspecten van een museum.

In Tongeren gaan we naar één grote museumsite waarbij bijvoorbeeld ook de kerk en de toeristische stadsdienst worden betrokken. Daar moet je als beheerders voor samen gaan zitten en goed weten dat het de bezoekers worst is of iets nu provinciaal is, of van de stad, of van de kerk. Zij moeten het gevoel krijgen dat het allemaal samen hoort, dat ze een geïntegreerde totaalervaring aangeboden krijgen. Door de dubbelfunctie als museumdirecteur en waarnemend burgemeester wordt zo'n proces makkelijker gemaakt.

De overheid moet inzake marketing eisen stellen aan de musea.

Het Gallo-Romeins Museum krijgt wel eens te horen dat het te marketinggericht is. Zelf vinden wij dat niet. Eigenlijk zouden we nog veel verder moeten gaan, zonder dat je in platte marketing hoeft te vervallen. Toegegeven, hier worden wel eens boeiende discussies gevoerd, zoals over de vraag wat je uit het gigantische aanbod voor je museumshop kiest.

Kennis verzamelen over de bezoekers van je website is nog belangrijker dan kennis van de reële museumbezoeker.

Daar is men hier nog niet echt mee bezig. Maar we zijn er wel van overtuigd dat het hier om een belangrijke doelgroep gaat.

Museumlobby

Hoe het (niet) werkt

Amerikanen hebben eind 19de eeuw de lobby uitgevonden. Duimen-draaiend zaten ze in de lobby's van de congresgebouwen. Als de congressmen eindelijk langs wandelden om 'yea' of 'nay' te gaan stemmen, kon men ze nog aanklampen, in een laatste poging zijn zin te krijgen. Dit gedoe is geëvolueerd tot een uiterst fijnzinnig spel dat ook steeds meer in de museumwereld zijn intrede doet. Wat zijn de regels van dit spel en hoe doen lobbyisten het in Brussel, Den Haag of Groningen. Wij vroegen het een professional.

Lobbyen is in. Ook musea beseffen dat lobbyen onmisbaar is om hun belangen bij overheid en politiek te behartigen. Zaken doen op de politieke markt, behoort bij hun organisatiebeleid. Op die politieke markt is veel te winnen, maar ook veel te verliezen op het gebied van goodwill, commitment, steun, subsidies en vergunningen. Ongewenste maatregelen kunnen worden tegengegaan en gewenst beleid kan onder de aandacht worden gebracht. Sommige musea worden daar beter van, andere vissen achter het net. Er wordt steeds drukker gelobbyd in Den Haag en op andere plaatsen waar overheden actief zijn. Lobbyen is een breed geaccepteerde activiteit geworden. Tegelijk bestaan er nog veel misverstanden over wat lobbyen is en hoe je het moet doen.

Wij gingen te rade bij Govert van Oord, directeur van Entree, Adviesbureau voor Overheidsbetrekkingen in Schipluiden, die meer dan tien jaar praktische ervaring heeft met lobbywerk en trainingen geeft op dit gebied.

Waarom wordt lobbyen steeds belangrijker?

Van Oord: 'Lobbyen is het systematisch en op informele wijze bepleiten van je belangen bij de overheid, om zo meer grip te krijgen op de publieke sector. In onze hoog ontwikkelde en complexe samenleving heeft elke sector van maatschappelijke bedrijvigheid wel eens met de overheid te maken. Soms hebben beslissingen van de overheid zelfs grote invloed op de gang van zaken. Tal van instellingen en bedrijven staan daarom regelmatig voor de noodzaak om hun eigen belangen en zienswijzen op effectieve wijze onder de aandacht te brengen van degenen die bij de overheid bij de besluitvorming betrokken zijn. De aanleiding kan liggen in eigen plannen of initiatieven, waarvoor steun of toestemming vereist is. Soms gaat het om de noodzaak te reageren op wat de overheid van plan is.'

De Nederlandse overheid heeft veel gezichten. Wij kennen het Rijk, de provincies en gemeenten. Daarnaast zijn er allerlei schappen (waterschap, recreatieschap) en overheidsdiensten en -bedrijven. Binnen elke overheidsorganisatie zijn weer tal van sectoren te onderscheiden.

Tenslotte zijn er in en rond de overheid veel samenwerkingsorganen en organen, waarop delen van de overheid hun beleid afstemmen.

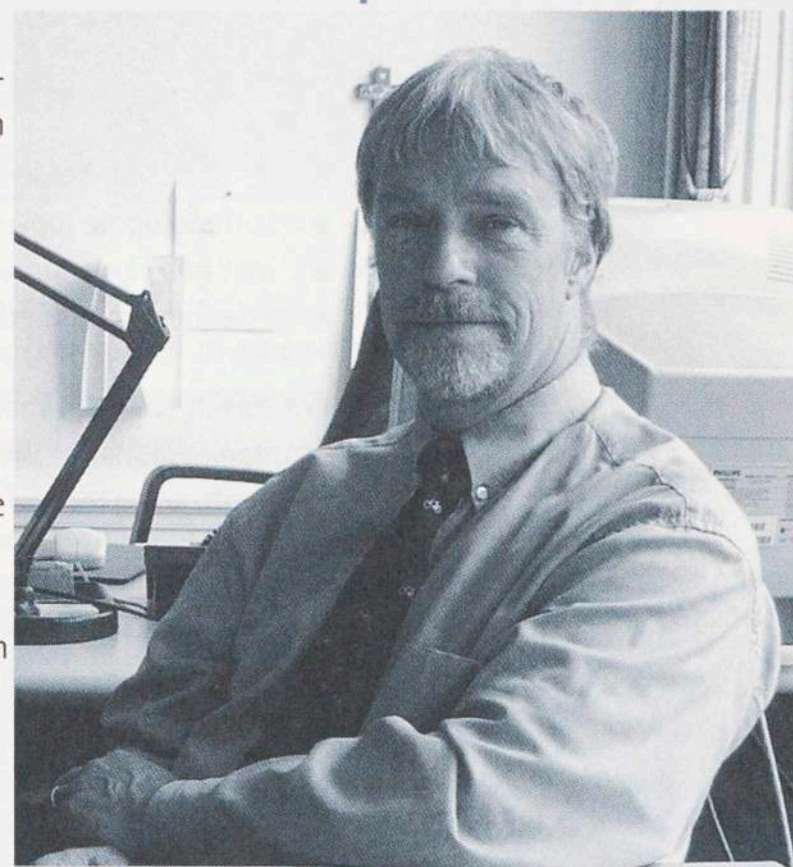
De laatste 10 à 15 jaar wordt het beleid van de overheid steeds pragmatischer en vluchtiger. De overheid is steeds meer geneigd om periodiek de krenten uit de pap te halen en minder langdurige relaties met het maatschappelijke veld aan te gaan. Organisaties worden daardoor meer gedwongen om regelmatig hun belangen te behartigen om te voorkomen dat zij aan de kant worden geschoven of de boot missen.

Systematisch bewerken van relaties met de overheid

Lobbyen – of aandacht vragen bij de overheid – is vaak een onderdeel van de algemene directietaak van organisaties en bedrijven. Het is daarom een taak naast vele. Het is bovendien een taak die men meestal niet graag oppakt. De overheid staat bekend als een lastig te bewerken partner in het maatschappelijke en zakelijke verkeer. Lobbyen lijkt bovendien ondankbaar werk: er is al snel een andere prioriteit gevonden. Deze taak wordt dus vaak pas opgepakt als het echt onvermijdelijk is, met tegenzin en 'op hoop van zegen'. En dan is het vaak eigenlijk te laat en het resultaat navenant. Zo wordt het negatieve beeld van lobbyen bevestigd.

Toch kent de dynamiek van overheidsbeslissingen zijn eigen logica en wetmatigheden. Voor wie daar goed mee weet om te gaan – zijn huiswerk goed heeft gedaan – is er een redelijk voorspelbare kans op succes. Lobbyen is een proces van communiceren en op dat terrein gelden een aantal vaste lessen voor de aanpak. Een doordacht en systematisch – en dus kansrijk – lobbyproces wordt daarom gestart:

Girbe Buist,
Stichting
Kunst & Cultuur
Overijssel.

Govert van Oord.

Tob Swelheim (Nuon),
burgemeester Tijme
Bouwers en
Han Timmer
(Vereniging Aaltense
Musea),
schatgravend
achter Markt 12.

- op basis van heldere eigen wensen;
- surfend op de logica van overheidsgedrag;
- met het eigen huiswerk goed op orde;
- effectief – dus methodisch – communicerend.

Wie zaken wil doen met de overheid, moet de dynamiek begrijpen waarlangs die overheid 'tot zaken komt'. De totstandkoming van beleid verloopt namelijk meestal

langs voorspelbare en typische lijnen. En het onderkennen van die lijnen kan helpen om de eigen lobbyinzet effectief te maken of missers te voorkomen. Wezenlijk is de gedachte dat een overheid doorgaans niet alleen de rationeel beste oplossing voor problemen zoekt, maar ook een politiek-maatschappelijk draagvlak voor wat ze doet. De combinatie van die twee elementen leidt tot een procesgang, die men in een model met vier fasen kan samenvatten. Elke fase wordt gekenmerkt door eigen accenten en wetmatigheden. Elke fase biedt eigen kansen aan een lobbyist. Maar elke fase vraagt ook om een andere benadering om effectief te zijn.

We onderscheiden:

- De startfase van beleidsvorming: gekenmerkt door verkenningen van waarover het beleid moet gaan, maar ook het politieke proces van agendavorming (waarover maken wij ons druk, waarover doen wij dat niet).
- De analysefase van beleidsvorming: gekenmerkt door het zoeken naar gegevens over het maatschappelijke probleem, maar ook naar het draagvlak voor die oplossingen.
- De formaliseringsfase van beleid: gekenmerkt door het uitkristalliseren van een beleidsbeslissing, het tellen van de neuzen, maar ook beginnende aandacht voor de uitvoeringsproblemen.
- De uitvoeringsfase van beleid: gekenmerkt door typische implementatievragen als wie werkt mee, wat doen we met de losse eindjes en in het algemeen bezorgdheid over de maatschappelijke waardering voor wat er nu gebeurt.

Burgemeester op lobbyoffensief

De heer drs. T.J. Bouwers, burgemeester van Aalten, heeft gedurende de periode 1998-2003 intensief gelobbyd voor het museum Markt 12 in Aalten. Om dit nieuwe museum te realiseren was een investering van 2 miljoen euro nodig. Dit bedrag overtrof de financiële mogelijkheden van de gemeente Aalten vele malen. De burgemeester is daarom samen met Gelders Erfgoed en de initiatiefgroep op zoek gegaan naar extern geld.

In de eerste plaats richtte de lobby zich op de Provincie Gelderland. Om te beginnen richtte de burgemeester zijn pijlen op het provinciale fonds Culturele Infrastructuur. Vooralsnog viste hij echter achter het net, omdat dit fonds zich in de beginjaren vooral op de grote Gelderse steden richtte en Aalten daarbij te licht werd bevonden. Door een beleidsverandering werd dit fonds op een gegeven moment ook open gesteld

voor kleinere initiatieven. Bouwers rook opnieuw zijn kans en zette een lobbyoffensief in. Om het project op de culturele kaart te krijgen werden de provinciale en landelijke media met persberichten en nieuwsbrieven bestookt. Daardoor kreeg het museuminitiatief veel media-aandacht. Daarnaast werden alle politieke fracties via brieven en voorlichtingsgesprekken benaderd. Ook maakte Bouwers regelmatig gebruik van het insprekrecht in de provinciale commissie Cultuur. Ten slotte ging hij verschillende malen op bezoek bij de provinciale ambtenaren om zijn museum te bepleiten. Na twee jaar lobbyen werden zijn inspanningen beloond met een eenmalige provinciale subsidie van 340.000 euro.

Een tweede lobbytraject betrof de particuliere fondsen. Hiertoe huurde de Vereniging Aaltense Musea een medewerkster van het Gelders Erfgoed in, die de fondsen benaderde

en daar enkele tonnen wist los te peuteren. Ten slotte moest de Euregio worden bewerkt. Dit is een grensoverschrijdend samenwerkingsorgaan in de Nederlands-Duitse grensstreek, dat Europese subsidies verdeelt. Na lang heen en weer gepraat en het invullen van stapels formulieren tastte deze instelling ook in de buidel en kwam met een subsidie van 500.000 euro over de brug. De museumlobby heeft inmiddels zoveel geld opgeleverd dat het museum op 3 december 2004 kan worden geopend.

Bouwers trekt uit dit lobbyproces de volgende lessen: het verkopen van iets nieuws kost erg veel tijd, je moet je zaken goed voorbereiden, precies weten waarover je het hebt en je moet goed kunnen netwerken. Uiteindelijk is het van belang om instanties niet alleen geld te vragen, maar ook mee te laten denken. En, je moet verder niet te snel naar de politiek stappen en de ambtenaren passeren.

Markt 12: een (Achterhoek)huis met oorlogsverleden

In het Achterhuis van Anne Frank dwalen de bezoekers rond in een vrijwel lege ruimte, maar krijgen toch een gevoel van herkenning. Ze hebben het verhaal van Anne Frank min of meer in hun hoofd en de beleving van de plek waar het zich allemaal heeft afgespeeld, doet de rest.

Op de Markt in Aalten, in de Gelderse Achterhoek, staat een huis waar tijdens de oorlog in de voorkamer de Ortskommandantur zat. In de kelder, met tongewelf, schuilde de hele buurt in geval van luchtalarm en op zolder verborgen zich onderduikers. Dit verhaal is buiten Aalten weinig bekend.

Wil je bezoekers dat verhaal laten beleven, dan kun je niet volstaan met een leeg interieur. In de eerste plaats zal de gerestaureerde inrichting van het pand de authentieke sfeer van de oorlogsjaren moeten

uitademen. Vervolgens moeten de keuzen die indertijd in het alledaagse leven afgedwongen werden door de bijzondere oorlogsomstandigheden aan de bezoekers duidelijk gemaakt worden. Het merendeel daarvan heeft de oorlog, zeker niet in Aalten, meegemaakt. Die beleving zal niet worden opgeroepen, volgens plan van bureau Marcelwoutersontwerpers, door middel van voorwerpen in vitrines en teksten tegen de wanden. De boodschappen worden verstopt in de aankleding en het meubilair van de verschillende kamers die de functie meekrijgen die ze in oorlogstijd hadden.

In een huis waar mensen omwille van de vrijheid moesten onderduiken, wordt ook de informatie enigszins verstopt. Waar het voor de bezoekers om gaat, blijft staan als een huis: de hele Tweede Wereldoorlog onder één dak!

*Ben Boersema,
projectcoördinator.*

Van de genoemde fasen trekt vaak de formaliseringsfase – waarin de zichtbare officiële besluiten vallen – de meeste publieke aandacht. Maar de kansen om op dat moment als lobbyist de uitkomsten te bespelen, zijn vaak zeer beperkt. Er liggen meestal veel meer kansen in de andere fasen.

Een lobbyist zit daarom in een spanningsveld. Hij zet zijn energie het liefst niet in op die meest zichtbare fase van het proces, maar doet het juist op andere momenten, maar hij kan zich dat alleen veroorloven als zijn communicatie en verstandhouding met de achterban zo sterk is dat die handelwijze wordt geaccepteerd.

Daarbij gaat hij systematisch en informeel te werk en richt zich op mensen, die beslissingen nemen of tenminste beïnvloeden. Lobbyen vraagt derhalve om een aanpak die zich over een lange termijn uitstrekt.

Van Oord: 'Een lobbyist is iemand die namens zijn organisatie naar buiten treedt om beide werelden van dienst

te zijn. Door de belangen van zijn leden en die van de omgeving met elkaar in contact te brengen en zo mogelijk te verbinden, slaagt de lobbyist er in om processen in beweging te krijgen. Daartoe moet hij optimist zijn die in kansen denkt. Daarnaast moet hij weten waarover hij het heeft. Ook moet hij het een beetje kunnen verkopen. Ten slotte is het van belang dat hij geen tunnelvisie heeft en ook de andere partijen serieus neemt.'

Een goede lobbyist moet daarom over de volgende eigenschappen beschikken: communicator, sociaal, kennis van besluitvorming, kennis van dossiers, analytisch, netwerker, brede belangstelling en inleven in de ander.

Een lobbyist kan in zijn organisatie optreden als informant, strateeg, plannenmaker, animator en luis in de pels. Daartoe moet hij van zijn organisatie wel de ruimte krijgen om een strategie te bepalen, om aan te jagen of af te remmen, om vanuit de buitenwereld lastige vragen te stellen en om zaken aan te pakken.

*De schuilkelder voor
de buurt, onder Markt
12.*

Foto: Museum Markt 12.

Lobbyen kan je leren

Govert van Oord heeft niet alleen meer dan tien jaar praktische ervaring met het lobbywerk, maar geeft ook regelmatig trainingen op dit gebied. Op verzoek van het LCM en de Stichting Kunst & Cultuur Overijssel zal hij voor de museumwereld een training over lobbyen verzorgen.

Deze vindt plaats op maandag 4 en 25 april 2005 in het Ecodrome te Zwolle.

In een groep van maximaal 15 deelnemers ontwikkelen de deelnemers een concrete visie over wanneer en hoe zij de lobby voor hun eigen museum kunnen inzetten. Deze training zal vooral praktisch van aard

zijn. De professionele input van de trainer wordt gepaard aan de analyse door de deelnemers van eigen samenwerkingsprogramma's en projecten met (financiering door) de overheid. De nadruk ligt op de beïnvloeding van lokale en provinciale overheden.

Regionale samenwerking

Musea en erfgoed in Meetjesland

Bram Ghyoot,
coördinator
erfgoedbeleid
Erfgoedcel Brugge
(voorheen erfgoed-
consulent voor het
provinciebestuur
Oost-Vlaanderen in
het Meetjesland).

Bezorgde moeders zouden hun jonge dochters hebben binnengehouden bij de doortocht van Karel de Grote, waarop deze het gebied tot streek van (oude) 'meetjes' heeft uitgeroepen. Het Meetjesland vormt een landelijk gebied, doorweven met een ambachtelijke geschiedenis. De talrijke dijken in het noordelijk deel zijn zichtbare sporen van inpolderingen. Het zuiden vertoont een meer diffuus beeld. Op toeristisch vlak is de streek tussen Brugge en Gent een uitstekend wandel- en fietsgebied.

Musea en bezoekerscentra

Elk van het tiental kleine musea vertelt een stukje van de geschiedenis en noemt de zogenaamd typische kenmerken van de streek. De fragmenten die ze vertellen, lijken op zichzelf te staan: een collectie landbouwwerktuigen en tractoren in het Agrarisch Museum, ambachtelijke beroepen en huisraad in het Bardelaeremuseum, het visserijverleden van het onooglijke dorp Boekhoute in het Visserijmuseum, de Tweede Wereldoorlog en de Canadese bevrijding in het Canada Museum, het exemplarische verhaal van een Eeklose stokerij in het Jenevermuseum, aspecten van de Eeklose geschiedenis in het Heemmuseum Eeklo, diverse aspecten van de Nevelse dorpsgeschiedenis in het Streekmuseum Rietgaverstede. Daarnaast zijn in het Meetjesland enkele thematische

bezoekerscentra gevestigd die evenzeer een deel van het grote verhaal van de streek brengen. De namen spreken voor zich: het Plattelandscentrum, het Bosinfocentrum, de Huysmanhoeve, het Stoomcentrum. Veel van deze erfgoedinstellingen zijn kleinschalig van opzet en de werking wordt er in grote mate door enthousiaste vrijwilligers

gedragen. Op middellange termijn zal echter een aantal beheersmatige zaken aan de orde komen, zoals een nijpend tot totaal gebrek aan depotruimte voor de opgebouwde collecties, een weinig uitgewerkte visie op het collectiebeleid, te weinig kennis van en middelen voor bewaring, conservering of restauratie van de meest waardevolle stukken, een zwakke inhoudelijke profilering, een gebrekkige toeristische promotie...

Een regionaal museumnetwerk?

In 2001 werd een onderzoeksproject gestart, om na te gaan wat de mogelijkheden waren om tot samenwerking te komen tussen deze verschillende initiatieven. Los van

elkaar tonen ze immers slechts een fragment van de streek, samen zouden ze de bezoeker een meer globaal beeld van het verhaal van de streek kunnen geven. Bovendien betekent samenwerking ook meestal meer slagkracht en meer slaagkracht op langere termijn; sommige initiatieven van vrijwilligers dreigen immers ten onder te gaan door het verdwijnen van sleutelfiguren die aan de basis of de oprichting van het betrokken museum liggen. Het uitgangspunt was om tot een samenwerkingsstructuur te komen die potenties heeft voor erkenning binnen het Museumdecreet. Zo'n erkenning zou meteen de uitstraling en de financiële slagkracht van de samenwerkende partners een stuk verhogen. Als voorbeeld voor een mogelijke samenwerkingsstructuur kon het concept van de 'Eco-musea' gelden, waarbij de bestaande kleinschalige instellingen blijven bestaan als antennes van een ruimer inhoudelijk geheel. Bezoekers worden van de ene antenne naar een andere doorverwezen; het samenvoegen van de inhoudelijke puzzelstukken biedt de bezoeker een globaal beeld op de streekgeschiedenis. Door bovendien ook niet-museale erfgoedsporen (aanwezig in het landschap) bij de op het publiek gerichte ontsluiting te betrekken, kan de bezoeker een omvattend inhoudelijk verhaal opbouwen over de 'culturele biografie' van de streek.

Diverse gespreksronden hebben echter uitgewezen dat het streven naar een erkenning als museum, voor veel van de betrokken Meetjeslandse musea een brug te ver was. De vrijwilligers zouden teveel moeten inboeten aan los-vaste en eigenzinnige samenwerking, het museum zou haar charme kunnen verliezen. En dat risico woog niet op tegen de voldoening die de huidige manier van werken biedt. Een samenwerking werd mogelijk en opportuun geacht rond de organisatie van op het publiek gerichte activiteiten, maar van structurele samenwerking werd weinig heil verwacht. Bovendien liepen de inhoudelijke troeven, maar vooral de respectievelijke aspiraties op vlak van professionalisering en kwaliteitsverbetering tussen de betrokken instellingen heel sterk uiteen. In plaats van te blijven streven naar een museale eenheidsstructuur in die verscheidenheid van

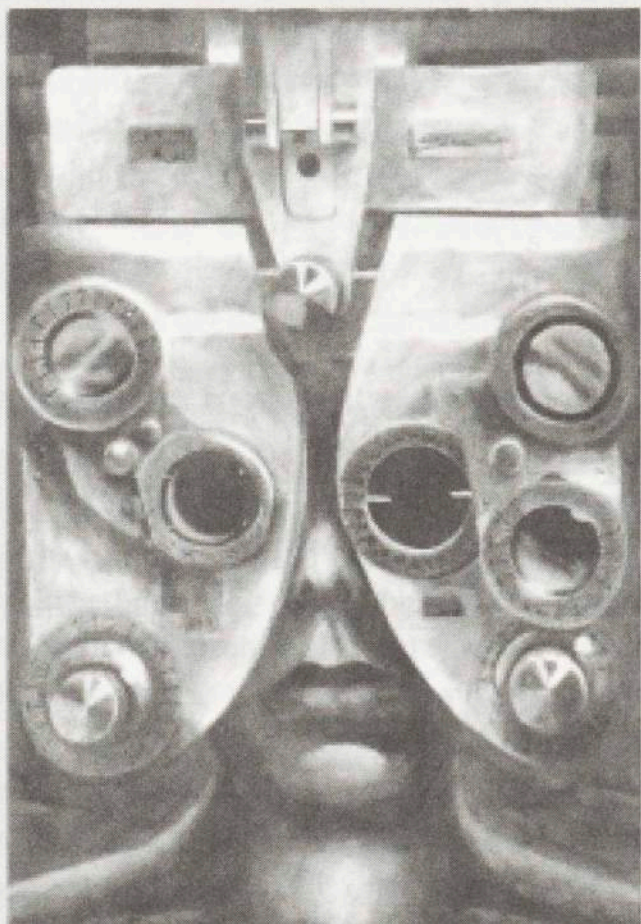

instellingen, werd ervoor geopteerd om het rijke en uitgebreide palet aan erfgoedorganisaties die in het Meetjesland actief zijn, als uitgangspunt te nemen voor een regionaal beleid rond cultureel erfgoed. Samenwerking lijkt immers vanzelfsprekend tussen organisaties die werkzaam zijn rond hetzelfde lokale erfgoed, hetzij vanuit een verschillende invalshoek of met een verschillende finaliteit: het presenteren van een museale collectie, de uitgave van een heemkundige publicatie, de organisatie van een publieksgericht evenement en dergelijke. Naast de musea werden dus ook de heemkundige en andere erfgoedverenigingen, monumentenzorgers, archiefinstellingen en andere (gemeentelijke) actoren die rond het lokaal cultureel erfgoed actief zijn, actief benaderd via de installatie van een zgn. 'regionaal erfgoedconsulentschap'. De erfgoedconsulent biedt een ondersteuningsstructuur aan de erfgoedactoren uit de streek, en stimuleert overleg en samenwerking tussen uiteenlopende partners. Op die manier wordt, naast de netwerkvorming, gewerkt aan een publieksgerichte ontsluiting van het Meetjeslandse cultureel erfgoed. Alleen al de talrijke vrijwilligers die in de diverse erfgoedorganisaties actief zijn, zorgen met hun eigen netwerken voor een breed maatschappelijk draagvlak voor het cultureel erfgoed. Daarnaast is ook het politiek draagvlak voor publieksgerichte werking rond cultureel erfgoed van zeer groot belang, te meer daar het Meetjesland mikt op een regionale (dus gemeentegrensoverschrijdende) benadering. Deze benadering is inhoudelijk zeer relevant (de betekenis van cultureel erfgoed stopt niet aan de bebouwde

kom of aan de gemeentegrens), maar organisatorisch niet voor de hand liggend. In een intergemeentelijke benadering van het cultureel erfgoed dient veel tijd en overleg geïnvesteerd te worden in het op elkaar afstemmen van politieke en cultureel-inhoudelijke agenda's, het zoeken naar concrete samenwerkingsmodaliteiten en de gemeenschappelijke bepaling van prioriteiten. De financiële mogelijkheden binnen het Erfgoeddecreet en het besef dat kleine gemeenten op zichzelf weinig slagkracht kunnen ontwikkelen wat betreft de publieksgerichte ontsluiting van het 'eigen' cultureel erfgoed, hebben in het Meetjesland de poorten opengezet voor het starten van een intergemeentelijke samenwerking rond cultuur in het algemeen en rond het cultureel erfgoed in het bijzonder. Deze samenwerking heeft de vorm aangenomen van een interlokale vereniging COMEET (Cultuur-Overleg Meetjesland). Het afsluiten van een erfgoedconvenant zou in het Meetjesland mogelijkheden bieden voor het ontwikkelen van 'good practices' met betrekking tot de ontsluiting van het cultureel erfgoed. Anders dan bij stedelijke erfgoedconvenanten zal evenwel veel aandacht geschonken moeten worden aan de organisatie van overleg en samenwerking tussen de dertien (!) betrokken gemeentebesturen, en aan het betrekken van de bestaande (vrijwilligers- en) erfgoedverenigingen voor de uitbouw van een omvattend erfgoedbeleid voor de streek. Erfgoed gaat immers niet alleen over (oude) dingen en verhalen, maar ook over de mensen die ermee bezig (willen) zijn.

Non-destructief onderzoek met multispectraal technieken
verkrijg feitelijke informatie over uw kunstbezit

ArtSpect

Werkwijze, aanwezige ondertekening, overschildering en retouche opmerken, herkennen en documenteren

www.artspect.nl

info@artspect.nl

Priatnov

consult & training

Raad en daad op maat
met veel gevoel voor kleine musea

Priatnov is er voor praktische, concrete hulp en advies bij:

- veranderingen
- het maken van beleidsplannen, collectieplannen, marketingplannen
- personeelsproblemen
- kwaliteitszorg

Voor:

- het voorzitten van lastige vergaderingen
- vervanging ad interim
- individuele coaching

Contact: poradce@priatnov.nl

Priatnov is de onderneming van Kees Plaisier

www.priatnov.nl

Netwerkaanpak bij veiligheidszorg

Veiligheidszorg, een onderdeel van het calamiteitenplan

Marja Peek,
adviseur Instituut
Collectie Nederland

Een museum kan over een prachtig calamiteitenplan¹ beschikken, maar wanneer veiligheidszorg niet is opgenomen in het beleid van het museum, werkt het niet. Veiligheid van mensen, het gebouw en de collectie, raakt alle lagen van de organisatie en is daarom een onmisbaar onderdeel in het museumbeleid.

Veiligheid is een hot item, zowel in Nederland als daarbuiten. De aandacht voor veiligheid is de afgelopen jaren sterk gegroeid en na de aanslagen van elf september in een stroomversnelling geraakt. De toenemende aandacht voor veiligheidszorg, dat wil zeggen veiligheid, beveiliging en bewaking, laat ook de museumwereld niet ongemoeid.

Instituut Collectie Nederland

Toch was er voor het Instituut Collectie Nederland (ICN) geen calamiteit nodig om dit onderwerp, ruim tien jaar geleden, aan te pakken.² Veiligheidszorg is van alle tijden. Lang voor 'Enschede' en 'Volendam' kwamen bij het Centraal Laboratorium (CL), één van de voorgangers van het ICN, vanuit de musea al regelmatig vragen binnen over veiligheid, meestal gerelateerd aan de collectie. Om in de behoefte aan kennis en informatie te voorzien, adviseert het ICN sindsdien over dit onderwerp en heeft in 1992 de publicatie *Voor het kalf verdronken is...* uitgegeven.³ In 1992 is door het CL ook een themadag

gewijd aan dit onderwerp *Museale calamiteiten en calamiteitenplanning* en in 2001 vond de themadag *Water en Vuur* plaats, waar onder andere de gevolgen van de vuurwerkramp voor het Rijksmuseum Twente op het programma stond. Het aantal adviesaanvragen over veiligheidszorg is sindsdien alleen maar toegenomen. Het ICN heeft na 'Het Kalf' uit 1992, dat een bestseller bleek, nog diverse praktische publicaties uitgegeven om musea en andere collectiebeherende instellingen te ondersteunen in hun inspanningen om incidenten te voorkomen en (vervolg)schade bij calamiteiten tot een minimum te beperken. Zo zijn er het *Waterschadewiel*, de *Calamiteitenwijzer*, het preventiespel *Calamity* en de *Handleiding voor het maken van een calamiteitenplan*, de moderne opvolger van de eerder genoemde bestseller.⁴ Het onderwerp is intussen uitgegroeid tot een structureel aandachtsgebied binnen de taken van het ICN. Hierbij wordt een integrale benadering gehanteerd. De veiligheid van mensen – personeel en bezoekers –, het gebouw en de collectie worden in relatie tot elkaar bekeken waarbij de samenhang tussen de drie een belangrijke rol speelt. De zorg voor collecties impliceert veiligheidszorg voor collecties. Naast aandacht voor mogelijke schade aan collecties als gevolg van bijvoorbeeld licht, temperatuur en relatieve luchtvochtigheid, is aandacht voor de risico's van bijvoorbeeld brand, water en diefstal natuurlijk ook van groot belang. Veiligheidszorg voor de collectie is onderdeel van collectiemanagement.

Calamiteitenplan een noodzaak

Met de explosie in Enschede is het laatste restje twijfel over de noodzaak van een calamiteitenplan voor musea in één klap weggevaagd. Musea in Nederland hoeven niet meer overtuigd te worden van het belang van een dergelijk plan. Dit bewustzijn heeft zich helaas niet vanzelf vertaald in een substantiële toename van het aantal deugdelijke plannen.

Door de afschrikwekkende voorvallen van de laatste jaren en de wereldwijd groeiende aandacht voor veiligheidszorg, zijn musea weliswaar steeds meer doordrongen van de verschillende dreigingen die op de loer liggen en wordt de behoefte aan preventie ook steeds sterker. Maar wanneer je een willekeurig museum zou vragen naar het calamiteitenplan, zul je vrijwel zeker te horen krijgen dat het bijna af is.

Galerij van
Rijksmuseum
Twenthe.
Schade na ramp van
13 mei 2000.

Foto: Smit.

g

Met dit in gedachten heeft het ICN in de zomer van 2002 op feestelijke wijze een pilot project gestart voor erfgoedinstellingen in de regio Den Haag, dat al snel bekend werd als 'de Haagse pilot'. Hier is de thuisbasis van de ICN-collectie en bevinden zich een aantal befaamde kunstmusea, de Koninklijke Bibliotheek en het Nationaal Archief. In de mooie Oude Zaal van de Tweede Kamer der Staten Generaal vond de feestelijke aftrap plaats. Hier ontving de burgemeester van Den Haag, namens de deelnemende instellingen, een symbolische lege map om aan te geven dat deze instellingen in de komende periode veel werk zouden gaan verzetten om de map te vullen met hun calamiteitenplannen. De startbijeenkomst werd gevierd in aanwezigheid van de brandweer en de politie.

De pilot beperkte zich niet tot museale instellingen maar was sectoroverschrijdend. In totaal hebben negentien instellingen deelgenomen.⁵

De Haagse Pilot

Het doel van het project was om de museale en andere beheerders van cultureel erfgoed in deze regio te helpen bij het opstellen en invoeren van een calamiteitenplan. In het project werd veel aandacht besteed aan het inbedden van de zorg voor de collectie in het plan. Het project betrof dus zowel de zorg voor mensen en gebouw, de bedrijfshulpverlening (BHV), als de zorg voor de collectie, de collectiehulpverlening (CHV). Samenwerking tussen afdelingen bedrijfsvoering en afdelingen die verantwoordelijk zijn voor de collectie was hierbij cruciaal.

Over de grenzen van de eigen instelling heen werd een netwerk opgebouwd, bestaande uit collega-instellingen, overheden (rijk, provincie en gemeenten), hulpdiensten (brandweer, politie, ambulancedienst) en beredderingsbedrijven. Aan dit aspect werd in het project veel aandacht besteed.

Belangrijke uitgangspunten van het project waren de zelfwerkzaamheid van de instellingen en een actieve deelname. Kennis delen en elkaar professioneel ondersteunen stonden voorop. Hiervoor zijn werkbijeenkomsten georganiseerd en is tussentijds 'huiswerk' uitgedeeld. De instellingen hebben hun calamiteitenplan zelf geschreven en geïmplementeerd en onderhouden het zelf, ook in de toekomst. Ook het trainen van personeel en het testen van het plan doen de instellingen zelf. Het project is op 8 september 2003 afgesloten. Op deze dag werden de calamiteitenplannen door de trotse eigenaren symbolisch aan burgemeester Deetman overhandigd.

Bij het project is gekozen voor een netwerkaanpak. De reden hiervoor is dat de opgedane kennis en ervaring in een lokaal netwerk worden gebundeld. Omdat het netwerk na afronding van het project blijft bestaan, kan de uitwisseling van kennis en de onderlinge ondersteuning voortduren en de aandacht voor veiligheidszorg structureel worden.

Tijdens de slotbijeenkomst van het project in Den Haag hebben alle deelnemers een convenant getekend waarmee het Haagse preventienetwerk van kracht werd. Het

netwerk heeft een roulerend secretariaat. Het Nationaal Archief heeft deze taak als eerste op zich genomen.

De resultaten van de Haagse pilot

Allereerst zijn dat natuurlijk de calamiteitenplannen van de deelnemende instellingen en het Haagse netwerk dat tijdens de pilot is opgebouwd en dat als 'vangnet' zal fungeren wanneer zich een calamiteit voordoet. Een ander doel van de pilot was het ontwikkelen van een aanpak voor preventieprojecten. Deze aanpak, de netwerkaanpak veiligheidszorg is nu beschikbaar.

De resultaten van de pilot zijn gepresenteerd tijdens het congres Glamour for safety and security dat op 6 en 7 november 2003 in Den Haag plaatsvond. Dit congres werd georganiseerd door het ICN in samenwerking met de NMV.

Een van de ontwikkelingen waar het congres een aanzienlijke stimulator voor is geweest is de oprichting van een NMV-sectie Veiligheid en Facility Management. Tijdens dit congres is de intentie uitgesproken deze sectie op te richten. Intussen is deze sectie in oprichting en zal tijdens de volgende algemene ledenvergadering van de NMV in november een feit zijn.

Netwerkaanpak

Wat behelst nu die netwerkaanpak veiligheidszorg en wat vraagt deze aanpak van de deelnemers? Een van de belangrijkste uitgangspunten van deze aanpak is dat musea, archieven en bibliotheken uit een regio of gemeente gezamenlijk werken aan het opstellen en invoeren van hun calamiteitenplannen om de kennis en ervaring in netwerken te bundelen.

De netwerkaanpak wordt projectmatig uitgevoerd. Binnen de instelling leveren alle medewerkers naar vermogen een bijdrage aan het project, ieder vanuit zijn eigen expertise. Afgevaardigden van de afdeling Collecties, Bedrijfsvoering/Facilitaire zaken en Communicatie/PR hebben hierbij een voortrekkersrol. Communicatie/PR heeft een van de hoofdrollen vanwege het enorme belang van goede in- en externe communicatie bij het invoeren van het plan in de organisatie en het woordvoerderschap in geval van nood. Van het grootste belang is daarnaast een actieve opstelling van de directie. De directie zal moeten uitdragen dat ze waarde hecht aan het calamiteitenplan en erop toezien dat het plan ook daadwerkelijk ingevoerd wordt. Er dient een aantal beleidsbeslissingen te worden genomen en een budget voor veiligheidszorg worden opgenomen in de begroting.

Buiten de instelling behoort samengewerkt te worden met verschillende organisaties, zoals collega-instellingen, overheden, hulpdiensten, beredderingsbedrijven en deskundigen op het gebied van restauratie- en herstelwerkzaamheden.

Hoe gaat men bij de netwerkaanpak te werk?

De werkwijze van de netwerkaanpak bestaat uit: werkbijeenkomsten, informatieve bijeenkomsten en individuele begeleiding.

Tijdens de werkbijeenkomsten wordt het calamiteitenplan stap voor stap doorlopen. De deelnemers leren van

Enkele deelnemers
tijdens de feestelijke
startbijeenkomst van
het Preventieproject
in Delft op
1 september 2004.

Foto: Erfgoedhuis
Zuid-Holland.

elkaar en maken gebruik van de expertise die door het ICN wordt aangereikt. Op de werkbijeenkomsten worden middelen uitgereikt ter ondersteuning bij het schrijven van het plan, zoals de eerdergenoemde handleiding. Tijdens de informatieve bijeenkomsten staat informatie-uitwisseling centraal, bijvoorbeeld over recente ontwikkelingen en gebeurtenissen. Tijdens deze bijeenkomsten wordt ook kennis gemaakt met externe organisaties zoals de hulpdiensten.

Gedurende het hele project is inhoudelijke expertise en ondersteuning beschikbaar voor individuele instellingen, bijvoorbeeld via een help desk en een bezoek aan de instelling. De echte uitdaging is niet het schrijven van een calamiteitenplan en het opbouwen van een netwerk maar het onderhouden van beide: het creëren van een organisatie die alert, voorbereid en getraind is. Om dit te bereiken is structureel aandacht nodig voor veiligheidszorg. Veiligheidszorg moet daarom een vast onderdeel uitmaken van het museumbeleid.

In bovengenoemde projecten en de netwerkaanpak veiligheidszorg gaat veel aandacht uit naar beleidsaspecten, niet alleen in theoretische maar zeker ook in praktische zin. Een van de opdrachten die aan de deelnemers wordt gegeven, is het opstellen van een schriftelijke verklaring van de directie waarin de visie op veiligheidszorg binnen de organisatie en het beleid op dit gebied uiteen worden gezet. Dit betreft zowel de bouwkundige en elektronische voorzieningen als de organisatorische voorzieningen. Het gaat concreet over taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van functionarissen, incidentele uitgaven en structurele budgetten voor opleiding, training en aanschaf en onderhoud van gebouw en voorzieningen. Ook de relatie tussen het calamiteitenplan en het beleidsplan wordt gelegd.

De netwerkaanpak veiligheidszorg is in feite een kwaliteitsproject op het specifieke terrein van veiligheidszorg. En welke museumdirecteur is niet geïnteresseerd in kwaliteitsverbetering? De methode kan ook voor kwaliteitstrajecten op andere terreinen binnen het museum worden toegepast.

Binnen de netwerkaanpak veiligheidszorg komt niet alleen het beleid van het museum aan de orde maar wordt ook gekeken naar het veiligheidsbeleid van de gemeente waarin het museum zich bevindt. Sinds juli 2004 zijn gemeenten verplicht om in het gemeentelijke rampenplan aandacht te schenken aan cultureel erfgoed.⁶ De provincie speelt een rol vanwege haar taak om de gemeentelijke rampenplannen binnen haar provinciegrenzen te toetsen. Het rijk is vanzelfsprekend een belangrijke speler vanwege de landelijke wetgeving op dit terrein.

Op instellingsniveau is de betrokkenheid van de directies bij het opstellen van de calamiteitenplannen en het bouwen van het preventienetwerk van cruciaal belang. Zij mogen niet ontbreken bij de al dan niet feestelijke start- en slotbijeenkomsten van preventieprojecten. Op gemeentelijk niveau heeft de burgemeester – niet in de laatste plaats als hoofd van politie en brandweer – een vergelijkbare rol van betekenis.

Het ICN heeft de taak om veiligheidszorg en calamitei-

tenplannen bij collectiebeheerders onder de aandacht te brengen, hierover te adviseren en activiteiten op dit gebied te initiëren en te stimuleren. Met de ontwikkeling van het Landelijk Model Netwerkaanpak Veiligheidszorg heeft Nederland voor dit doel een mooi instrument in handen.

1 Een calamiteitenplan kan gedefinieerd worden als een organisatie-overzicht en een afspraken- en waarschuwingssysteem, te gebruiken bij calamiteiten. Het kan onder andere bevatten: telefoonlijsten van interne en externe contactpersonen, adressen van leveranciers, procedures bij calamiteiten, een prioriteitenlijst van de collectie, ontruimingsinstructies en instructies voor de evacuatie van objecten, plattegronden met vluchtroutes en aanwezige voorzieningen zoals brandblusapparatuur, instructies voor het personeel, enz.

Een calamiteitenplan heeft tot doel in noodsituaties zo veel mogelijk de regie in handen te houden en tijd te winnen. Als er adequaat gereageerd wordt op calamiteiten, kan er veel (vervolg)schade worden voorkomen. Bovendien gaat er een preventieve werking van het plan uit, doordat het voortdurend de aandacht vestigt op de veiligheid.

2 Het ICN is hét nationale kennisinstituut op het gebied van behoud en beheer van het roerend cultureel erfgoed. Het is uniek vanwege de combinatie van zijn activiteiten: het beoefenen van conserveringswetenschap, het geven van onderwijs, het geven van adviezen en het beheren van de ICN-collectie. Het instituut is gevestigd in Amsterdam en Rijswijk en valt onder de Directie Cultureel Erfgoed van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

3 Mosk-Stoets, L.H., Voor het kalf verdrongen is, handleiding voor het maken van een museum calamiteitenplan. Centraal Laboratorium, CL-informatie nr. 10, Amsterdam 1992.

4 Het waterschadewiel (1999) en de calamiteitenwijzer (2002 2e druk) zijn praktische hulpmiddelen bij de voorbereiding op calamiteiten en bij het voorkomen van (vervolg)schade in geval van een calamiteit. Calamity (2003) kan als processpel gespeeld worden, ter ondersteuning bij preventietrainingen en -opleidingen, en kan als traditioneel kaartspel gespeeld worden.

Marja Peek en Ton Cremers, Handleiding voor het maken van een calamiteitenplan voor collectiebeherende instellingen. Instituut Collectie Nederland, Amsterdam 2003.

5 Lijst van deelnemende instellingen aan het pilot project in Den Haag: Mauritshuis en Galerij Willem V, Museon, Instituut Collectie Nederland (afdeling collecties in Rijswijk), Haags Historisch Museum, Museum De Gevangenpoort, Ministerie van OCW, Inspectie Cultuurbezit, Tweede Kamer der Staten Generaal, Gemeentearchief, Koninklijke Bibliotheek, Gemeentemuseum Den Haag, Koninklijk Huisarchief, Museum Meermanno-Westreenianum, Nationaal Archief, Museum voor Communicatie, Museum Mesdag, Panorama Mesdag, Museum Beelden aan Zee en Museum Bredius.

6 Op 1 juli 2004 is de Wet Kwaliteitsbevordering Rampenbestrijding (Wkr) in werking getreden. Dit is een wet tot wijziging van drie wetten: de Brandweerwet 1985, de Wet rampen en zware ongevallen en de Wet geneeskundige hulpverlening bij rampen.

Preventieproject CALAMITEITEN in Delft en Leiden: een netwerkaanpak

Tijdens de Haagse pilot heeft het Instituut Collectie Nederland (ICN) de netwerkaanpak veiligheidszorg ontwikkeld. De volgende stap is het toetsen van deze aanpak. Dit gebeurt door middel van twee preventieprojecten in Delft en Leiden. Het Erfgoedhuis Zuid-Holland en het ICN gaan in de periode september 2004 tot januari 2005 samen beheerders van cultureel erfgoed in Delft en Leiden helpen bij het opstellen en implementeren van een geïntegreerd calamiteitenplan. De deelnemers aan het preventieproject krijgen een programma aangeboden dat bestaat uit vier werk- en informatieve bijeenkomsten, individuele begeleiding en advies op maat. Inhoudelijke expertise en ondersteuning vanuit het ICN en Erfgoedhuis Zuid-Holland zijn beschikbaar.

Ook zal een preventienetwerk worden opgezet tussen de collectiebeherende instellingen en de gemeentelijke hulpdiensten zoals brandweer en politie. Kennis en ervaringen worden uitgewisseld en belangrijke contacten worden gelegd. Daarbij is het uitgangspunt dat de calamiteitenplannen van de instellingen aansluiten bij de gemeentelijke rampenplannen. Op deze wijze profiteren ook de gemeenten van de netwerkaanpak. In Delft en Leiden wordt geprofiteerd van de ervaringen opgedaan in Den Haag en wordt aandacht besteed aan de recente ontwikkelingen, zoals het onderzoek naar de bouwkundige buitenschil en het opzetten van een incidentenregistratiesysteem.

Het preventieproject start met de opbouw van het preventienetwerk en zal vervolgens ingaan op het opstellen en verbeteren van de individuele calamiteitenplannen. Tot slot wordt aandacht besteed aan de implementatie van het

calamiteitenplan (personeelstraining en testen plan). Het project zal eind januari 2005 met een feestelijke bijeenkomst afgesloten worden. De deelnemers zelf houden daarna het netwerk in de eigen stad in stand.

De deelnemers in Delft zijn Museum Lambert van Meerten, Stedelijk Museum Het Prinsenhof, Museum Nusantara, Museum Paul Tétar van Elven, Legermuseum, Techniekmuseum Delft, Vakteam Archeologie, Gemeentearchief en de bibliotheek van de Technische Universiteit.

In Leiden doen voornamelijk de volgende instellingen mee: Museum Boerhaave, Stedelijk Museum De Lakenhal, Nationaal Historisch Museum Naturalis, Rijksmuseum van Oudheden, Rijksmuseum voor Volkenkunde, Gemeentearchief en de Universiteitsbibliotheek Leiden. Tijdens het project wordt een calamiteiten informatiepakket/cd-rom ontwikkeld en aan alle Zuid-Hollandse erfgoedinstellingen uitgereikt.

*Nina Duggen,
consulent behoud
en beheer,
Erfgoedhuis
Zuid-Holland.*

- Stoffering van wanden en plafonds, voor kussens, gordijnen, verduistering, spandoeken en ga zo maar door. In legio kwaliteiten. In alle kleuren van het spectrum, op alle locaties in binnen- en buitenland. Voor feesten en evenementen, tentoonstellingen en beurzen.
- Banieren onder andere van Drop-/Signpaper inclusief bedrukking
- Alle gewenste atelierwerkzaamheden
- Textielgroothandel
- Het brandwerend impregneren van textiel
- Full colour groot formaat bedrukking tot 5 meter breedte, naadloos

**experts •
met optimale
mogelijkheden
en maximale
ervaring •**

TETOS BV

Tentoonstellingsstofferingen
Sterrebaan 4, 3542 DK Utrecht
Tel. 030-2414122, Fax 030-2411724
E-mail info@tetos.nl
Website www.tetos.nl

Restauratie atelier Sterken BV

Atelier voor conservering en restauratie van papier en perkament, gericht op behoud

Brieven & Archieven
Boeken & Banden
Prenten & Grafiek
Kaarten & Wandkaarten
Charters & Zegels

DocumentenWacht
Calamiteitenservice, zorg en beheer

Documentenwacht is een service van Restauratie Atelier Sterken B.V. en gericht op schadepreventie.

Documentenwacht is de exclusieve partner van Isotron Nederland B.V. voor de gehele Culturele en Administratieve sector in de Benelux en Duitsland

De Cloese 7-9, 7339 CM Ugchelen (Apeldoorn)
Telefoon. 055-5423147 Fax. 055-5430614

E. info@sterken.nl

Meer informatie op www.sterken.nl

Musea stad en provincie Antwerpen

Naar een nieuw museumbeleid in Vlaanderen

Peter De Wilde,
departementshoofd
cultuur,
provincie Antwerpen
en
Steven Thielemans,
algemeen directeur
musea, bewaar-
bibliotheken
en erfgoed,
stad Antwerpen.

Am
Musea
Antwerpen

Zilvermuseum
Sterckshof.
Foto: Zilvermuseum.

Antwerpen, na Brussel de grootste stad van Vlaanderen, beschikt over erfgoed van uitzonderlijk belang. De musea vervullen een rol van betekenis bij de zorg voor en de ontsluiting van dit erfgoed. Begin 2004 sloten zij een ambitieuze samenwerkingsovereenkomst.

De musea in Antwerpen

De musea in Antwerpen vallen onder de verantwoordelijkheid van diverse besturen, zijn verzelfstandigd of louter privé initiatief. In de stad zijn zeventien musea die qua collectiewaarde en publieksbeleid duidelijk het belang van de andere overstijgen: negen stedelijke, vier provinciale, een bestuurd door de Vlaamse Gemeenschap (het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen), een verzelfstandigd verbonden met de Vlaamse Gemeenschap (het Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen), een van het OCMW (Maagdenhuis) en een van een bank (Rockoxhuis). Deze situatie is complexer dan in de meeste Vlaamse steden waar de belangrijke musea meestal stedelijk zijn. De meeste Vlaamse provincies besturen nauwelijks musea. De provincie Antwerpen vormt een uitzondering. Haar vier grote musea bevinden zich bovendien op het grondgebied van de stad. De Vlaamse Gemeenschap bezit nauwelijks eigen museale instellingen (buiten de twee in Antwerpen enkel het kasteel van Gaasbeek). De federale Belgische musea liggen allemaal in Brussel.

De voorbije jaren was er overleg tussen de stedelijke, de provinciale en Vlaamse instellingen. De twee andere belangrijke instellingen in de stad werden hier niet bij betrokken en de resultaten van het overleg waren niet voldoende. Klemtonen en belangen van groepen en afzonderlijke instellingen willen wel eens verschillen.

Samenwerking stad en provincie

De voorbije twee jaar kwamen er nieuwe directies voor de Musea stad Antwerpen, de Musea provincie Antwerpen en het Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen. Dit resulteerde in talrijke projectmatige samenwerkingsverbanden, maar vooral ook in structureel samenwerkingsverband tussen beide groepen musea.

Begin maart 2004 ondertekenden de provincie Antwerpen en de stad Antwer-

pen een intentieverklaring voor museale samenwerking tussen beide groepen musea. Samen vertegenwoordigen de dertien musea een aanzienlijk gewicht binnen het stedelijke, provinciale en Vlaamse museumlandschap, zowel wat betreft het belang van hun collecties als hun bezoekersaantal.

De provincie en de stad Antwerpen laten hun musea gezamenlijk een dubbele verantwoordelijkheid opnemen. Als 'tandem' werken ze nauw samen, als 'motor' stimuleren ze bredere samenwerking, zowel ten aanzien van andere musea in de stad als ten aanzien van andere erfgoedactoren in de provincie.

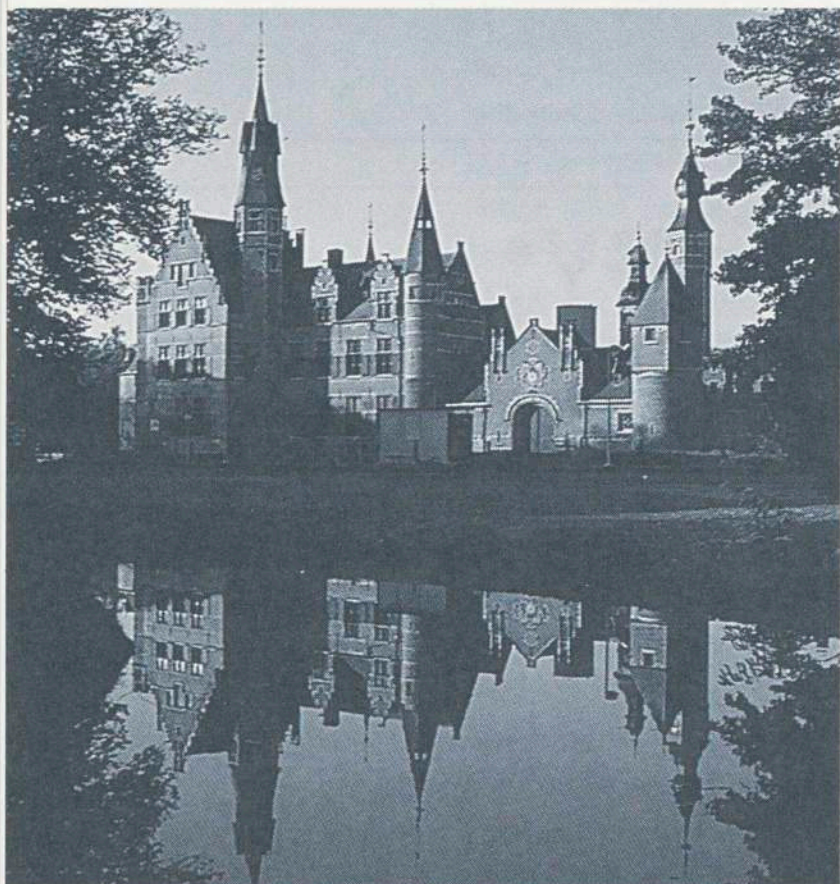
De belangrijkste groep musea in Vlaanderen (buiten Brussel)

Zowel de provincie als de stad Antwerpen investeren aanzienlijk in hun musea. Samen hebben ze 330 fte's in dienst, dragen ze zorg voor 800.000 collectiestukken en bereiken ze 900.000 bezoekers per jaar (2003). Hun gezamenlijk budget bedraagt 9.000.000 euro (2004), zonder personeelskosten en investeringen in gebouwen. De collecties zijn van regionaal, nationaal en internationaal belang. De steun van de Vlaamse Gemeenschap is fundamenteel, maar toch nog relatief bescheiden. Getuige van belang en kwaliteit van deze instellingen zijn bijvoorbeeld één regionale en acht landelijk erkende instellingen binnen het museum- en archiefdecreet.

De groep van 13 stedelijke en provinciale musea omvat drie 'historische huizen', namelijk Museum Mayer van den Bergh (verzamelaar), Museum Plantin-Moretus (ondernemer) en Rubenshuis (kunstenaar). Deze drie kunnen worden aangevuld met Kasteel d'Ursel, een erfgoedinitiatief van de provincie, met onder andere een 18de-eeuwse stedelijke collectie uit het momenteel gesloten museum Smidt van Gelder. De andere musea focussen op een specifieke kunstvorm en/of aspecten van lifestyle: mode, fotografie, diamanten juwelen, beeldende kunst, literatuur, muziek en etnische kunst. Dit is een vrij unieke situatie in het Vlaamse museumlandschap. Twee andere musea (volkskunde en scheepvaart) zullen worden samengebracht in een gloednieuw stadsmuseum dat in 2008 de deuren zal openen: het Museum aan de Stroom.

Profilering en vernieuwing

De meeste musea werden of worden geprofileerd en/of vernieuwd. In de drie historische huizen worden na de

onthaalfaciliteiten, de bewegwijzering en publieksbegeleiding aangepast. Het Museum Mayer van den Bergh krijgt er een tijdelijke tentoonstellingsruimte bij. Het nieuwe Modemuseum opende in 2002, evenals het vernieuwde Diamantmuseum. Dit jaar volgden het Fotomuseum en het Letterenhuis. Het openluchtmuseum Middelheim breidde uit en krijgt monumentale sculpturen van onder andere Dan Graham. In 2006 opent het Vleeshuis, nu niet langer als verzameling van allerlei collecties, maar wel met een duidelijk profiel rondom muziek. En dan natuurlijk het Museum aan de Stroom...

De samenwerking tussen stad en provincie biedt de mogelijkheid om van elkaars sterke punten te leren. De Musea provincie Antwerpen hadden een voorsprong wat betreft hun profilering. De Musea stad Antwerpen staan sterk op het vlak van organisatie, door het voeren van een gecoördineerd collectie- en publieksbeleid voor alle musea samen. Beide groepen willen een coördinerende en voortrekkersrol opnemen en ook op dat vlak kunnen ze nu de inspanningen verdelen.

Eenheid in verscheidenheid

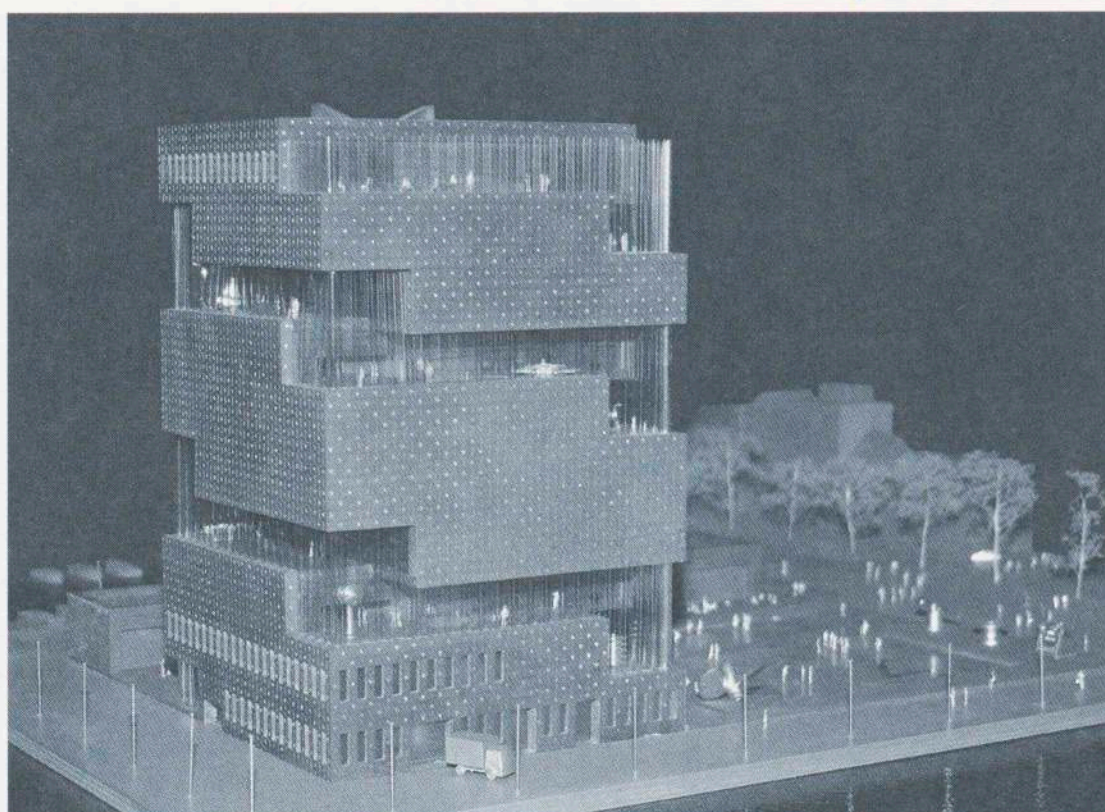
De gemeenschappelijke visie van de Musea stad Antwerpen en de Musea provincie Antwerpen vormt de optimale zorg voor hun collecties en de ontsluiting ervan voor een ruim publiek. De provincie Antwerpen en de stad Antwerpen beschouwen de realisatie van deze visie als een essentieel onderdeel van hun maatschappelijke opdracht en klantgerichte werking, die bovendien bijdraagt tot het versterken van hun beider identiteit en imago in de stad en de provincie, in Vlaanderen en internationaal. De samenwerkingsovereenkomst formuleert een gedeelde visie, een algemeen 'framework' en gezamenlijke ambities op het vlak van collectie en publiek.

De Musea stad Antwerpen en de Musea provincie Antwerpen zijn beide deel van organisaties die een ruimere verantwoordelijkheid ten overstaan van het erfgoed opnemen. Het gaat enerzijds om musea, bewaarbibliotheken en erfgoed en anderzijds om het Departement Cultuur. De stedelijke organisatie omvat ook instellingen zoals de Stadsbibliotheek, één van de belangrijkste bewaarbibliotheken van Vlaanderen (net zoals die in het Museum Plantin-Moretus), het Rubenianum, het documentatiecentrum over Rubens en zijn tijd(genoten), en het Letterenhuis, dat zowel museum als literaire archief van en voor Vlaanderen is.

De provinciale organisatie omvat instellingen zoals de dienst Erfgoed, de Arenbergsschouwburg, Kasteel d'Ursel, het Architectuurarchief, het Bibliotheekcentrum Vrieselhof en... het Suske-en-Wiske-kindermuseum.

Naar 1.000.000 bezoekers per jaar

In de samenwerkingsovereenkomst tussen stad en provincie vormen belangrijke uitgangspunten: inbedding binnen de beleidsopties van beide besturen, mogelijkheid tot complementariteit en aandacht voor de diversiteit van de betrokken instellingen.

Maquette Museum aan de Stroom.

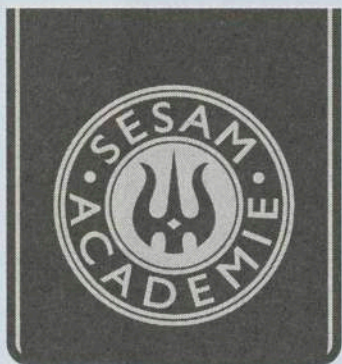
Doelstellingen zijn het sterker profileren van de musea als geheel en afzonderlijk, het leveren van beleidsvoorbereidend werk, het vertolken van gemeenschappelijke standpunten, het ontwikkelen van gezamenlijke activiteiten en het stimuleren van bredere samenwerking. De uitbreidingen en heropeningen van enkele musea in 2004 (FotoMuseum provincie Antwerpen; Museum Mayer van den Bergh en Letterenhuis stad Antwerpen) en andere toekomstplannen (bijvoorbeeld het Museum aan de Stroom) maken een gezamenlijke ambitie van 1.000.000 bezoekers realistisch.

Prioriteiten en realisaties

De Musea stad Antwerpen en de Musea provincie Antwerpen hebben voor alle museumfuncties gezamenlijke prioriteiten bepaald:

Een *collectiemobiliteitsplan*, gericht op een samenhangende aankoop-, uitwisselings- en afstotingspolitiek. Er worden collectiestukken en/of deelcollecties uitgewisseld, om collectieprofielen te verduidelijken en publiekswerking te verbeteren. Voorbeelden vormen het groeperen van de prentencollecties in het Prentenkabinet van Museum Plantin-Moretus (stad Antwerpen) of het tonen van onderdelen van de stedelijke collectie Smidt van Gelder in Kasteel d'Ursel (provincie Antwerpen). Een *expertiseplatform behoud en beheer* gericht op verdere complementaire ontwikkeling en uitwisseling. Er worden bijvoorbeeld onderlinge expertises door vakspecialisten uitgevoerd of calamiteitenplannen uitgewerkt. *Raamovereenkomsten* met de hogescholen in de provincie Antwerpen en de Vlaamse Universiteiten met onder andere afspraken over het uitbesteden van onderzoek in de musea, het begeleiden van stages van studenten en het ontsluiten van wetenschappelijke kennis. Een ander voorbeeld vormt de gezamenlijke organisatie van het tweejaarlijks internationaal congres van de historische musea in 2006.

Publiekswerking en communicatie, als Musea Antwerpen, met onder andere de uitgave van bijvoorbeeld één uitgebreid jaarprogramma en jaarverslagen, doelgroepenwerking, gezamenlijke evenementen en versterkte samenwerking en overleg met de toeristische diensten.

SESAM Academie

SESAM staat voor Senioren en Samenleving. De SESAM Academie (opgericht in 2002) wil senioren die professioneel niet meer actief zijn, inzetten voor de samenleving. Daartoe krijgen degenen die een leergang aan de SESAM Academie volgen, een opleiding van drie maanden waarin zij kennis maken met een groot aantal maatschappelijke organisaties (waaronder het museumveld) en daarnaast getraind worden tot SESAM Adviseur dan wel SESAM Coach. Ook na het ontvangen van hun certificaat worden de afgestudeerden bij het uitvoeren van opdrachten begeleid door de SESAM Academie.

Omdat SESAM Adviseurs en Coaches een lange ervaring in leidinggevende functies in het bedrijfsleven paren aan maatschappelijke betrokkenheid en omdat de kosten van het inschakelen van een coach dan wel adviseur zeer laag zijn, liggen hier juist voor musea belangrijke kansen. In 2003 deden twee SESAM Adviseurs voor de NMV een onderzoek naar de relatie tussen musea en de toeristische sector. Opdrachten bij een aantal musea zijn in voorbereiding. Opdrachten worden beoordeeld door een toetsingscommissie die met name kijkt of de opdracht betrekking heeft op een organisatie die vooral werkt met vrijwilligers en of de opdracht geen concurrentie-

vervalsing betekent. De SESAM academie voert uitsluitend opdrachten uit die anders – vanwege het ontbreken van fondsen – niet gedaan zouden kunnen worden.

Opdrachtgevers van SESAM Adviseurs dan wel Coaches dienen voor 100 euro per jaar lid te worden van de Vereniging SESAM Academie. Daarnaast betalen zij 50 euro licentievergoeding per dagdeel voor de uitvoering van een opdracht. De SESAM Adviseurs en Coaches zelf werken als vrijwilligers, tegen vergoeding van onkosten.

Annemarie Vels Heijn,

oud-directeur Nederlandse Museumvereniging.

Voor meer informatie: www.sesamacademie.nl
of (+31) 055-5769082
(dagelijks 9.00-12.00 uur).

Senior Consultants Vlaanderen Inventaris en documentatie bij Openluchtmuseum Bokrijk

Het Openluchtmuseum bezit zo'n 30.000 voorwerpen verspreid over ca. 60 locaties en het depot. De roerende collecties bezitten op volkskundig, historisch en sociaal-economisch gebied zowel regionaal als landelijk een groot belang. De combinatie van gebouwen en roerende collecties vormen samen de belangrijkste verzameling met betrekking tot de geschiedenis van het dagelijks leven in Vlaanderen.

Van al de voorwerpen was in theorie de basisregistratie op fiche aanwezig. In praktijk bleek deze registratie echter niet met de werkelijke situatie overeen te

komen. Ook op het vlak van documentatie, dossier-vorming en bibliografische referenties was er nog een hele weg af te leggen. Om de problematiek een oplossing te bieden, deed het Openluchtmuseum Bokrijk in 1997 een beroep op Senior Consultants Vlaanderen (SCV). Met de vereniging werd contractueel overeengekomen dat vier personen één maal per week tegen een beperkte forfaitaire vergoeding en reiskosten hun diensten zouden aanbieden.

Samen stelden zij een plan op dat zowel de herinventarisering en documentatie als de automatisering van de collectie beoogde: het project Selecteren om te bewaren, dat in 2000-2001 werd gerealiseerd.

De automatisering van de collectie diende in Bokrijk ex nihilo te worden aangevat. Voorop stond de idee dat de automatisering in principe volledig onafhankelijk van een specifiek beheersysteem moest zijn. Vanuit deze idee werd een parcours uitgezet dat enkele belangrijke aandachtspunten omvatte: de digitalisering van de bestaande geschreven inventaris, de problematiek van onvolledige collectiedossiers, de geautomatiseerde basisregistratie van de 30.000 museumobjecten, de verrijking/

documentatie van de collectiegegevens met informatie over de objecten en het toevoegen van beeldmateriaal. De inbreng van SCV in dit parcours is tweevoudig. Enerzijds begeleidt en coacht de vereniging de professionele aanpak bij de automatisering van de collectie. Anderzijds neemt zij de verantwoordelijkheid voor de controle te velde. Dit heeft betrekking op de aanwezigheid van de collecties en op het uitpluizen van briefwisseling en dossiers.

De realisatie van een dergelijk project is geen eenvoudig gegeven. Zowel infrastructuur als personeel zijn noodzakelijke voorwaarden. Specifiek voor de realisatie van de inventarisatie speelt SCV een bijzondere rol. De bouw van een nieuw depot is gepland en zal reeds volgend jaar worden aangevat. Ook hier reikt het SCV vanuit de ervaring en competenties van haar leden nuttige ideeën aan. Het mag duidelijk zijn: de inbreng van SCV in het collectiebeheer van het Openluchtmuseum Bokrijk is van een onschatbare waarde en een voorbeeld voor de inzet van vrijwilligers in Vlaanderen.

Dr. Robert Nouwen,

Collectiebeheerder Openluchtmuseum Bokrijk.

Hoe wordt iemand bestuurder bij een Nederlandse culturele instelling?

Dat is heel eenvoudig: daarvoor wordt men benaderd. Door de zittende bestuurders, door de directeur of door een gemeenschappelijke kennis. Het is een systeem van coöptatie – maar het werkt. Nederlandse culturele instellingen worden vakkundig bestuurd. Door over het algemeen solide, ervaren vijftigers en zestigers. Gemiddeld een dame per tien heren. Mensen die elkaar kennen en die met elkaar een goed overlappend netwerk beheren.

Coöptatie heeft ook grote nadelen. De kans dat een nieuw reservoir aan bestuurlijk talent wordt aangeboord, is niet groot. Dat is vaak geen onwil – maar je komt elkaar moeilijk tegen. En ga je een keer op zoek in de wereld buiten het vertrouwde stramien, dan lijkt het of er niemand te vinden is. De Nederlandse bevolking is ingrij-

pend en definitief van samenstelling veranderd – culturele diversiteit is een alledaags verschijnsel geworden. Daarvan is in de besturen en commissies van veel culturele instellingen zo goed als niets terug te vinden. Geen kennis, geen mensen, geen contacten. Doodzonde, want er is op dat terrein talent genoeg. En er is bij veel culturele instellingen behoefte aan mensen die het bijbehorende proces van verandering kunnen vormgeven. Als bestuurders, als commissieleden of als adviseurs.

Het ATANA-programma richt zich op mensen die thuis zijn in die nieuwe wereld: potentiële bestuurders met een dubbele culturele bagage. Goed thuis in Nederland en goed thuis in een van de vele andere culturen die Nederland inmiddels rijk is. Professionals die zich graag op kwaliteit en kracht laten aanspreken – omdat ze goed zijn in zaken als financiën, management, marketing, juridische zaken of kennis van kunst en cultuur. Omdat ze

hun netwerk meenemen en willen inzetten. En omdat ze hun dubbele culturele bagage niet zien als een probleem.

Het ATANA-programma functioneert als partner voor culturele instellingen die aansluiting zoeken bij de veranderde samenstelling van de Nederlandse bevolking. ATANA is een bescheiden programma: het is alleen gericht op het vinden van bestuurders, commissieleden en adviseurs die kennis van zaken hebben op dat terrein.

ATANA beschikt over een uitgebreid bestand aan deelnemers met een biculturele achtergrond, die bereid zijn zichzelf en hun netwerken in te zetten voor de cultuursector. Niet op termijn, maar nu. Een op maat gemaakt trainingsprogramma houdt de deelnemers up-to-date.

De Ruyterkade 139
1011 AC Amsterdam
T (+31) 020- 522 11 90
F (+31) 020- 522 11 89
E info@atana.nl

Cultural governance

Onder cultural governance wordt verstaan goed, verantwoord en transparant bestuur en toezicht in de culturele sector. De professionalisering en verzakelijking van de sector maakt nadenken over de kwaliteit van besturen en toezicht belangrijk. Niet alleen bestuurders en toezichthouders hebben baat bij cultural governance. Ook andere betrokkenen hebben er profijt van. Een goed functionerend bestuur of een goede raad van toezicht draagt bij aan betere resultaten, zowel zakelijk en artistiek.

Cultural governance sluit aan op de maatschappelijke trend om een helder onderscheid te maken tussen taken en bevoegdheden van directie, bestuur of raad van toezicht. Zeker binnen instellingen die afhankelijk zijn van overheids gelden is er behoefte aan meer transparantie. Staatssecretaris van Cultuur, Medy

van der Laan, onderkent in haar Uitgangspuntenbrief van 1 juli 2003 het belang van cultural governance. Zij geeft aan dat zij zich bij de bedrijfsmatigheidstoets van culturele instellingen (mede) zal laten leiden door 'De 23 Aanbevelingen Cultural Governance'. Op de site www.culturalgovernance.nl vindt u De 23 Aanbevelingen Cultural Governance en informatie hoe deze te implementeren. In de handleiding Cultural Governance; Vrijwillig, niet vrijblijvend kunt u alle informatie nog eens uitgebreid nalezen.

Begin januari 2004 is het nieuwe projectteam Cultural Governance van start gegaan met de taakstelling om de culturele sector verder te ondersteunen bij het implementeren van de 23 aanbevelingen en bovendien de begripsvorming rond dit thema te bevorderen. De 23 Aanbevelingen Cultural Governance zijn

onderverdeeld in vier groepen: taakafbakening, werkgeversrol, samenstelling en transparantie. In het traditionele bestuursmodel is sprake van een bestuur en een directie. In een raad-van-toezicht-model wordt gesproken over een raad van toezicht en een directie. Alhoewel de aanbevelingen zich richten tot het bestuur of de raad van toezicht, is het vanzelfsprekend dat deze organen andere partijen, zoals de directie, nauw betrekken bij de uitvoering van cultural governance.

Projectgroep Cultural Governance
Stichting Kunst & Zaken
Westzeedijk 102
NL-3016 AH Rotterdam
T (+31)010-241 00 36
F (+31)010-436 11 69
E info@culturalgovernance.nl

Duo-directie werkt

Nieuwe aanpak bij Brugse Stedelijke Musea

Walter Rycquart,
zakelijk directeur
Stedelijke Musea
Brugge.

In de museumsector komt het model van een zogenaamd duo-directie zelden voor. De opdeling van de eindverantwoordelijkheid tussen een artistiek en een zakelijk directeur bestaat in Brugge echter al sinds 2001. Wat was de aanleiding? Waar zit het verschil? Hoe werkt dit? Welk management wordt toegepast? Wat is de meerwaarde?

De directie van de
Brugse musea:
Manfred Sellink
(links)
en Walter Rycquart.

Foto: Stedelijke musea
van Brugge.

Voorgeschiedenis

In Vlaanderen is de professionalisering van de museumsector een van de laatste domeinen die de aandacht van het beleid kregen. Met het verschijnen van de eerste uitvoeringsbesluiten van het museumdecreet in 1998, zag het Brugse stadsbestuur dat haar stedelijke musea nog ver af stonden van de voorwaarden voor een erkenning, die men in Brussel stelt. Ondanks een ijzersterke reputatie en internationaal gewaardeerde tentoonstellingen, vormde het feit dat de groep van veertien musea onvoldoende doorzichtigheid kende, het belangrijkste struikelblok. Het college van burgemeester en schepenen bestelde een doorlichting bij de Universiteit Antwerpen. Ongeveer tegelijkertijd maakte Bart Caron, als 'informatuur' bij de voorbereiding van het Europese culturele jaar in 2002 zijn eindrapport op, waarin hij voor de musea duidde op het gebrek aan autonomie – ondermeer in het financiële beleid –, het gebrek aan een transparante boekhouding en een te weinig doorzichtige structuur van het (te kleine) personeelskader. De audit van de Universiteit Antwerpen, eind 2000 opgeleverd, gaf onder andere als aanbeveling mee dat de eindverantwoordelijkheid het best opgesplitst kon worden tussen een

hoofdconservator met daarnaast een zakelijk directeur. Het stadsbestuur volgde dit en organiseerde een wervingsexamen. Na deze selectie werd dr. Manfred Sellink hoofdconservator en ikzelf zakelijk directeur.

Even vergelijken

Hoewel dit bestuursmodel in de culturele wereld – en meer specifiek in de podiumkunsten – meermaals voorkomt, blijkt dit voor de museumsector niet het geval te zijn. Vandaar dat ik even kort de verschillende modellen doorloop en met hun belangrijkste verschillen typeer: Een hoofdconservator als enige eindverantwoordelijke – het meest traditionele model – komt nog veel voor en vertrekt duidelijk vanuit de inhoudelijke achtergrond. Zakelijk beleid, administratie, logistiek en techniek zijn hiërarchisch ondergeschikt.

Een algemeen directeur als enige eindverantwoordelijke zien we voornamelijk bij 'grotere' instellingen. In Vlaanderen is de algemeen directeur meestal ook iemand met een inhoudelijke achtergrond, maar qua functioneren moet hij of zij zowel de inhoudelijke als de zakelijke sturing op zich nemen. In deze dualiteit gaat de meeste tijd en energie naar management.

Een artistiek directeur met daarnaast een zakelijk eindverantwoordelijke is meestal een model voor productiehuisen in de podiumkunsten, waarbij het aansturen en management meestal het zwaartepunt vormen voor de zakelijk leider en waarbij de artistiek directeur zich kan toeleggen op het uitstippelen en uitvoeren van de inhoudelijke lijn.

Hoe vertaalt dit zich in de praktijk?

Tijdens de inlooperperiode werden alle initiatieven en dossiers in nauw en gemeenschappelijk overleg tussen de directieleden benaderd en uitgevoerd. Elk deed dit vanuit zijn achtergrond en expertise. Zo werd gedurende de eerste drie jaar de verzameling van veertien stedelijke musea en verspreide diensten gereorganiseerd tot een duidelijke structuur met vier museumgroepen, ondersteund door gemeenschappelijke logistieke eenheden.

Ter bevordering van de interne communicatie werd in eerste instantie gewerkt met stafvergaderingen, meer

bepaald een inhoudelijke en een coördinerende stafvergadering. Het aantal stafleden nam ondertussen in een snel tempo toe en bij de reorganisatie van de musea werd dan ook een zogenaamd managementteam opgericht, waar – naast communicatieoverdracht en coördinatie – ook aan echte beleidsvoorbereiding gedaan kan worden. Tweewekelijks vergaderen hier de vier conservatoren en de bureauchef financiën en personeel met de directie. Elke conservator neemt in zijn museumgroep het initiatief om teamvergaderingen te organiseren.

De hoofdconservator – of beter gezegd de artistiek directeur – staat in voor de inhoudelijke, kunsthistorische leiding, de coördinatie en de programmering van de museumentiteiten. Hierin stuurt hij rechtstreeks de eindverantwoordelijken van deze museumgroepen aan. Voor elk van de museumgroepen overlegt de artistiek directeur met de conservator over de aspecten behoud en beheer, wetenschappelijk werk en publiekswerking. Met de conservatoren stippelt hij de programmering van elke museumgroep uit en coördineert hij deze dossiers inhoudelijk. Niet alleen de programmering van de afzonderlijke museumentiteiten, maar ook de gezamenlijke initiatieven vallen onder deze bevoegdheid. Concreet betekent dit de verantwoordelijkheid over dossiers behoud en beheer, wetenschappelijke dossiers, tentoonstellingsdossiers, projecten publiekswerking en wetenschappelijke bibliotheek.

De zakelijk directeur is verantwoordelijk voor het personeel, de uitbating, de technische aangelegenheden, de administratie en de financiën. Hierin stuurt hij rechtstreeks de eindverantwoordelijken van de veiligheid en uitbating, het technisch atelier en de administratie aan. Dit betekent concreet opmaak begrotingsvoorstel en – wijzigingen, opvolging budgettaire boekhouding, personeelsdossiers, technische dossiers, organisatie van de bewaking, veiligheidscentrale en merchandising. Inzake pers, communicatie en marketing zijn beide directeuren verantwoordelijk.

Verder behoren nog volgende domeinen tot hun gezamenlijke verantwoordelijkheid: de Vriendenvereniging, het bedrijfsleven, (sponsoring), andere culturele factoren, opdeelbaar in inhoudelijke initiatieven en zakelijke aspecten en het nationaal en internationaal museaal 'netwerken'.

Een zelfevaluatie

Een belangrijk voordeel om als directieduo een museumgroep te leiden, is de dubbele functionaliteit van de directie. Dit betekent dat alle dossiers, projecten en initiatieven tegelijkertijd beoordeeld en begeleid worden met evenwaardige aandacht voor zowel de inhoudelijke, artistieke kant als de zakelijke, technische en praktische randvoorwaarden. Nadat wij als directieleden op elkaar ingespeeld waren en nadat we veel aandacht hadden besteed aan 'interne teambuilding', werd het vanzelfsprekend dat zowel de inhoudelijke lijn als de organisatorische praktijk door elk van de directieleden ook alleen kon gevolgd worden. Dit werd echter niet vertaald in

een zogenaamde duobaan, maar blijft een gegarandeerde evenwichtige aandacht tussen het inhoudelijke en het zakelijke aspect. Dit leverde een groot voordeel op naar de output van de verschillende museumgroepen. Waar vroeger vastgesteld kon worden dat de Brugse musea aan inertie leden, werd vlug duidelijk dat nu met een dubbele snelheid gewerkt kon worden, wat op zich resulteerde in een stroom van publieksinitiatieven. Deze – misschien eerder – experimentele fase, waarin vooral de publiekswerking gedynamiseerd werd, compleet kaderend in de Vlaamse beleidsaanbeveling, gaat nu over in een meer gestructureerde werking. Dit gebeurt tegelijkertijd met de concretisering van de vier museumgroepen, waarbij alle museumaspecten voldoende aandacht krijgen. Jaarlijks worden niet minder dan zo'n dertig grotere en kleinere initiatieven ontwikkeld, gaande van tentoonstellingen en ateliers tot grote en kleine publieksmomenten. Het was verder mogelijk om de opgebouwde achterstand rond de permanent getoonde collecties adequaat aan te pakken. Jaarlijks resulteert dit in de oplevering van een totaal of gedeeltelijk vernieuwd concept. Voor het Memlingmuseum-Sint-Janshospitaal was dit al in 2002 het geval, het Groeningemuseum en het Museum voor Volkskunde kwamen in 2003 aan bod en het Bruggemuseum-Archeologie in 2004.

Bovendien bleek het model van de duo-directie een ander belangrijk organisatorisch voordeel te bieden. Hoewel de Brugse musea in 2002 in drie grote en tal van andere tentoonstellingsprojecten participeerden, bleek dat zowel de artistieke bewaking als de organisatorische begeleiding volstrekt combineerbaar waren met de dagelijkse praktijk van de musea. Met andere woorden: de impact van het culturele jaar was handelbaar. Zo is het dan mogelijk dat Manfred Sellink zich voor Corpus Brugge '05, een volgend hoogtepunt, volledig kan wijden aan de taak van inhoudelijk coördinator van dit festival, zonder dat zich in belangrijke dossiers, in de continuïteit en verdere ontwikkelingen vertragingen voordoen. In een stad als Brugge, die ambieert om elke drie à vijf jaar uit te pakken met een groots opgezet cultureel evenement, blijkt dat een duo-directie daar perfect kan op inspelen.

In drie jaar tijd verdriedubbelden de inkomsten uit de eigen werking. Bovendien wordt een groot aantal subsidiedossiers bij de Vlaamse Gemeenschap positief onthaald en van een toelage voorzien. Als één van de weinige musea in Vlaanderen ontwikkelden we onze merchandising op professionele wijze en startten we onlangs met marketingpraktijken op maat voor onze musea. Deze bundeling, ondermeer door de werking van het managementteam en een verhoogde respons – zowel inhoudelijk als zakelijk – van de museumstaf in één sterke, beleidsmatig en organisatorisch gecentraliseerde organisatie, maakt de Brugse musea tot een sterke partner en dit zowel lokaal, regionaal als landelijk met een internationale ambitie. Zijn de Brugse musea daar al volledig in geslaagd? Het zou van een ongepaste ijdelheid getuigen, mocht ik hier eenduidig 'ja' op antwoorden. De snelle groei, zowel van het aantal mede-

Museumpersoneel
Brugge.

werkers als van de talrijke initiatieven en projecten, moet voor de toekomst verzekerd worden in een dynamische structuur welke momenteel door de directie wordt uitgetekend. De krachtlijnen ervan zijn de bevestiging van de vier inhoudelijke museumgroepen, het managementteam en de logische bundeling van de logistieke en technische instrumenten. In de nieuwe structuur blijft de duo-directie eindverantwoordelijk voor de totaliteit van Brugse musea, maar worden staf- en lijndiensten duidelijk in een organogram gezet. Zo wordt tegemoetgekomen aan de – terechte – opmerking van medewerkers dat er meer duidelijkheid moest zijn over wie welke taken en bevoegdheden op zich neemt.

Nadat de zeer sterk hiërarchische structuur van het verleden opgegeven werd, zal in de toekomst meer en meer een departementaal en horizontaal structuurconcept gehanteerd worden. Het managementteam zorgt onder andere voor de afstemming en de behoeften die vanuit de matrix moeten worden ingevuld. Deze organisatiestructuur moet aangepast zijn om nieuwe ontwikkelingen en aandachtspunten op te vangen en wordt gericht op de output van de musea. Daarbij wordt gewaakt over de ruimte die inhoudelijke stafleden nodig hebben voor de versterking van het wetenschappelijke werk en de bezorgdheden rond behoud en beheer. Het is echter te vroeg om dieper in te gaan op dit nieuwe organogram,

omdat zowel de toetsing met de syndicale afgevaardigden als met het bestuur nog moet gebeuren.

Management: participatief en veranderingsmanagement

Bij het doorlopen van de resultaten zou de lezer zich kunnen afvragen welke managementtechnieken er in Brugge gebruikt worden. Wij als directie opteren wij ervoor om de voornamelijk uit wetenschappelijke medewerkers bestaande staf op een participatieve wijze te motiveren en te laten functioneren, dit alles echter tegen de achtergrond van de schaarse middelen en de beperkingen van ruimte en tijd. Zij worden hier met andere woorden expliciet voor andere dan zuiver wetenschappelijke verantwoordelijkheden gesteld.

De niet-wetenschappelijke medewerkers worden ook bij dit proces betrokken en versterkt in zelfstandige werkmethodes. Omwille van het grote belang van motivatie bij het functioneren van medewerkers, worden met geduld en gelijkmatigheid alle aspecten van de organisatie doorgenomen om, wanneer de tijd rijp is, aanpassingen en veranderingen in te zetten. De aanzet tot de veranderingen komt het best voort uit de vaststellingen en bevindingen van de medewerkers, hiertoe aangezet door de directie, collega's of externe invloeden. Het blijft een uitdaging om de gemeenschappelijke betrokkenheid van alle medewerkers te bundelen in de dagelijkse werking en de continue vernieuwing. Naast de aandacht voor het routinematige gebeuren, het verhogen van de efficiëntie en het verscherpen van het beheersmatige, is het inzicht in de veranderingen die zich zowel in de artistieke als in de zakelijke domeinen voltrekken voor de musea van cruciaal belang. Dat men dit op directieniveau – elk vanuit zijn specifieke kennis en ervaring, maar wel gezamenlijk – kan aansturen, levert alleszins in Brugge mooie resultaten op.

De meerwaarde

Het duo-directiemodel biedt zonder meer een meerwaarde: de combinatie tussen de artistieke en zakelijke verantwoordelijkheid, gedragen vanuit ieders specifieke expertise, garandeert een evenwichtige benadering van dossiers en ontwikkelingen. Ook de snelheid in de organisatie neemt toe. In de praktijk resulteerde dit voor Brugge in een sterk verhoogde dynamiek naar het publiek toe, jaarlijks in een vernieuwing van een permanente opstelling, een doorzichtige bedrijfsvoering, ruimte en tijd voor culturele festivals en niet in het minst in een organisatiestructuur die open staat voor vernieuwing en verandering.

Directie & secretariaat van de Stedelijke Musea van Brugge
Dijver 12,
B-8000 Brugge
T (+32) 050-44 87 11,
44 87 78.

De 14 Stedelijke Musea in Brugge

Schone Kunsten 15de tot 21ste eeuw

- Groeningemuseum
- Arentshuis

Woordkunst-poëzie

- Guido Gezellemuseum

Bruggemuseum

- Gruuthuse
- Onthaalkerk van O.-L.-Vrouw
- Archeologie
- Belfort
- Stadhuis
- Brugse Vrije

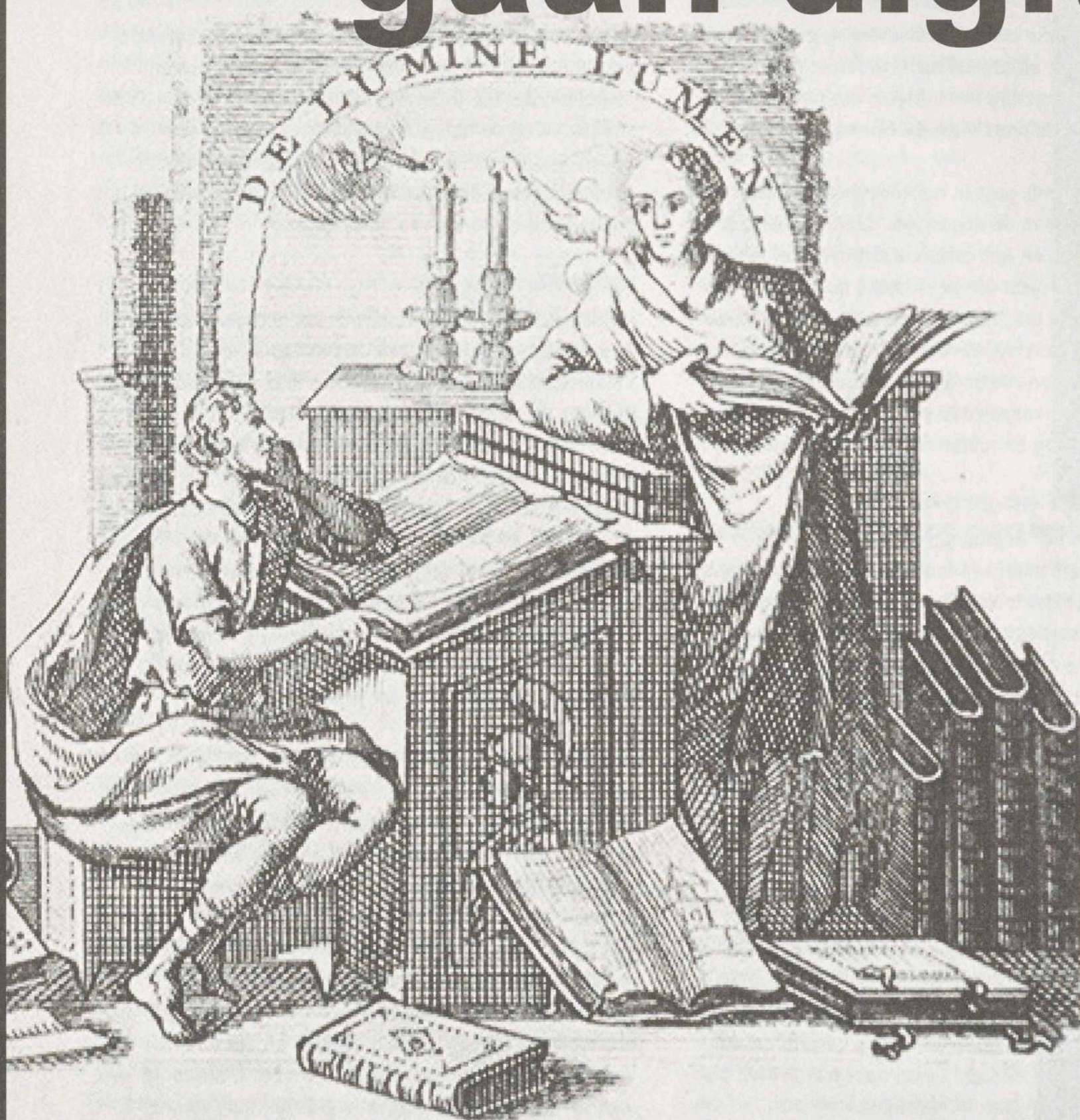
Twee historische hospita- len met kunstschat

- Memlingmuseum-Sint-Janshospitaal
- Museum O.-L.-V. ter Potterie

Volkskunde

- Museum voor Volkskunde
- Sint-Janshuismolen
- Koeleweimolen

wij gaan digitaal!

Registratie museumcollecties

Catalogisering boekmateriaal
en oude drukken

Data entry van registratiekaarten,
catalogusfiches, stamboeken

Conversies databestanden

Inrichten en optimaliseren museum-
en bibliotheeksystemen

Projectleiding digitaliseringsprojecten

We hebben o.a. gewerkt voor: Van AbbeMuseum, Boijmans van Beuningen, Prentenkabinet Antwerpen, Scheepvaartmuseum Antwerpen, Hannema de Stuers Fundatie, Stedelijk Museum Amsterdam.

PALETTE (pieter)

CAT. Nr. II.3/146 R.051 p.24 INV. Nr. 5835

BESCHRIJVING: Karel van Boezgaardt, gmn. la Eloute in volle expenruating, met zwaard en schild.

MAAT: 205 x 119 mm. TECHNIK: kopermede STAAT: ONTWERPER: UITGEVER: VERZAMELING: VERWORVEN: LITERATUUR: PAPIER: WATERMERK:

Bulletin, I, p. 67, nr. 36. Neger, Allg. Künstler-Lexikon, II, 659, nr. 2.

ADLIB Museum Basis 2.1.0 - (Objecten in eigen beheer - Objectnummer) (ANSI Versio 5.0.0 (Build ...))

Objectnummer: 123456789

Objectnaam: Karel van Boezgaardt

Objectsoort: Kopermede

Objectmateriaal: Koper

Objectafmeting: 205 x 119 mm

Objecttoestand: Goed

Objectlocatie: Museum

Objectbeschrijving: Karel van Boezgaardt, gmn. la Eloute in volle expenruating, met zwaard en schild.

Objectafbeelding:

INGRESSUS

Neem voor meer informatie
contact op met ons op:

Ingressus bv,
Weenapoint B,
Kruisplein 25,
Postbus 2341,
3000 CH Rotterdam
Tel: 010 206 02 60
Fax: 010 206 02 61
www.ingressus.nl

Reproductiefonds

Digitale beeldenbank van Vlaams cultureel erfgoed

Jan Vermassen,
directeur
Reproductiefonds
Vlaamse Musea nv.

Het valt niet te ontkennen dat het digitale tijdperk definitief zijn plaats aan het verwerven is, ook in de museumsector. Steeds meer musea zijn op een professionele manier bezig met het digitaliseren van de collecties. Hierbij gaat echter nog steeds weinig aandacht naar het aanbieden en catalogiseren van beelden in een hoge resolutie.

Omdat dit doorgaans een grote investering met zich meebrengt die niet altijd haalbaar is voor de musea zelf, nam de Vlaamse regering het initiatief tot oprichting van het Reproductiefonds Vlaamse Musea dat medio 2003 gestart werd.

Het Reproductiefonds past in het nieuwe beleid dat vanaf het midden van de negentiger jaren ontwikkeld voor van de musea en het culturele erfgoed. Het is een toekomstgericht project om het Vlaams cultureel patrimonium een brede toegankelijkheid, een grote beschikbaarheid en een sterkere marktpositie en uitstraling in binnen- en buitenland te verlenen. Dit zal in hoofdzaak gebeuren door overkoepelende initiatieven op het vlak van beeldverwerking en reproducties van kunstwerken.

Hoofdtaken en profiel

De opdracht van het Reproductiefonds is drieledig. In de eerste plaats moet het fonds een digitaal platform ontwikkelen voor het interactieve beheer en het ontsluiten van het Vlaams cultureel patrimonium. Ten tweede wil het vanuit de collecties merchandising ontwikkelen. Als derde opdracht zal het fonds ook een kenniscentrum ontwikkelen, dat advies kan verlenen over de juridische en technische aspecten verbonden aan beeldverwerking en beeldrechten.

Het Reproductiefonds zal zich voornamelijk profileren als een dienstencentrum met een langetermijnvisie om die missie te realiseren. In die zin zal het zich geleidelijk ontwikkelen en prioriteiten stellen, zowel naar opdrachten als naar infrastructuur.

Als dynamisch overheidsbedrijf, actief in de erfgoedsector, zal het fonds gebruik maken van de nieuwste technologieën op het gebied van digitale infrastructuur en e-commerce. Hedendaagse communicatiemiddelen en media zullen hierbij belangrijke troeven worden. Via een digitale beeldenbank en de verspreiding via internet zal het Reproductiefonds

ervoor zorgen dat de toegankelijkheid van het culturele patrimonium sterk wordt vergroot. Zo zal het ook zijn plaats binnen een internationale context verwerven. Het streeft hierbij de hoogste kwaliteitsnormen op het gebied van beeldverwerking na. Het Reproductiefonds richt zich zowel op een professioneel als op een breed doelpubliek in binnen- en buitenland.

Initiatieven

Het is de bedoeling om te komen tot een gecoördineerde en hoogwaardige digitale beeldenbank van het Vlaams cultureel patrimonium. Het Reproductiefonds zal hiervoor de meest geavanceerde informatietechnologie aanwenden en aldus een meerwaarde bieden zowel op kwalitatief als op infrastructureel gebied.

De beeldenbank zal steeds verwijzen naar de betreffende collectie. Het is immers niet de bedoeling om alle stukken uit een collectie in hoogwaardige beelden te digitaliseren. De digitale beeldenbank is dus complementair ten opzichte van de collectieregistratie. Daarenboven zal deze beeldenbank ook linken leggen met bestaande beeldenbanken of deze incorporeren.

Meer dan louter inventarisatie

Het Reproductiefonds kan in opdracht van musea of collectiebeheerders de reproductierechten op de kunstwerken beheren. Door dit te centraliseren kunnen heel wat onnodige investeringen door de musea vermeden worden.

Het beheer van de reproductierechten valt niet te onderschatten en houdt verschillende taken in. Zo zullen bij het Reproductiefonds de aanvragen en orderverwerking van digitale beelden en het online aanbieden van deze beelden via een gecentraliseerde website verlopen. Dit systeem wordt het hart van het Reproductiefonds. Tevens wordt gezorgd voor een kwaliteitsbewaking op de beeldverwerking, de communicatie en promotie van de collectie via de website en de auteursrechterlijke controle via gespecialiseerde organisaties.

Het Reproductiefonds zal een gelijkvormige structuur ontwikkelen voor het aanvragen en afspraken maken betreffende prijsstelling voor copyright en het gebruik van beelden. Bovendien zullen de plichten voor het gebruik van de beelden, onder meer in relatie tot

Théodore
Géricault.

Portret van een
kleptomaan.

Museum voor Schone
Kunsten, Gent.

wetenschappelijk onderzoek, worden vastgelegd. Wat de aanmaak van de beelden betreft, zal er met bestaande beelden worden gewerkt (scannen van ekta's of digitale beelden) of zullen nieuwe beelden worden aangemaakt. Het Reproductiefonds zal een netwerk van fotografen opbouwen en hiervoor standaardcontracten ontwikkelen. Bij voorkeur zal gekozen worden voor professionele digitale fotografie.

Ontwikkeling van merchandising

Naast het ontwikkelen van een digitale beeldenbank zal het Reproductiefonds ook een marktgerichte merchandising ontwikkelen die zowel kwalitatief als naar omzet en stockbeheer een meerwaarde ten opzichte van bestaande initiatieven moet opleveren. Voor de aanmaak van afgeleide producten zal het fonds zelf het initiatief nemen of werken op verzoek van musea en andere culturele of erfgoedorganisaties. Het fonds zal ontwerpers en ontwikkelaars van producten zoeken en het produceren van het product uitbesteden. Het kan daarbij gaan om prints en publicaties, cd-rom's en DVD's, maar ook om producten in grote oplagen.

Het Reproductiefonds wil op termijn ook een concept ontwikkelen en de economische haalbaarheid onderzoeken van een distributienetwerk met museumwinkels, stads- en andere gespecialiseerde winkels. De winst zal verdeeld worden tussen de rechthebbende van de reproductierechten en het Reproductiefonds. Op het vlak van merchandising is een uitbreiding mogelijk naar het ontwikkelen van specifieke producten voor grote of éénmalige culturele evenementen zoals een Rubensjaar. Schaalvergroting, kwaliteitsbewaking en een gezamenlijk stockbeheer zullen zeker een meerwaarde opleveren. De ontwikkeling van een shop-on-line is hierbij nadrukkelijk een uitdaging.

Kenniscentrum

Musea, erfgoedorganisaties en publieke of private collectiebeheerders zullen lid kunnen worden van het Reproductiefonds. Met de leden zal een bijzondere relatie worden opgebouwd. Zo zullen zij gratis gebruik kunnen maken van algemene adviezen van het Reproductiefonds en voordelen genieten op de diensten die het Reproductiefonds aanbiedt.

Het Reproductiefonds zal een pool van experts verzamelen, op juridisch en technisch vlak, op het gebied van auteursrecht, reproductierecht, rechten van de fotograaf, digitaliseren, ICT en dergelijke om zo als kenniscentrum te fungeren voor de museum- en erfgoedsector en aanverwante overheidssectoren.

Deze dienstverlening zal in eerste instantie via het lidmaatschap worden betaald. Basisinformatie en veel terugkerende vragen met antwoorden zullen voor de leden via de website gratis zijn. Consultancy of advies op maat zal wel vergoed moeten worden.

Verder wordt de mogelijkheid onderzocht om het Reproductiefonds, in samenwerking met steunpunten, de academische wereld of andere culturele organisaties, discussiefora, workshops of colloquia te laten organiseren

betreffende de materie van reproducties en reproductierechten, zowel op het vlak van technische en juridische kennis als op dat van marketing en digitale ontsluiting.

Het Reproductiefonds zal zich in eerste instantie richten op de belangrijke collecties in de musea en op uitzonderlijk cultureel patrimonium afkomstig uit niet-museale collecties. Bij de verdere ontwikkeling zal het culturele patrimonium meer en meer in zijn volledigheid worden beschouwd. Zo zal er gefaseerd ook aandacht gaan naar collecties uit archieven, bewaarbibliotheken, private en religieuze collecties, architecturaal patrimonium, kunstenaarsarchieven of naar projecten van hedendaagse kunstenaars.

De afnemers van de beelden en de reproducties zullen heel divers zijn. Het kan gaan om zowel de professionele culturele sector (bijvoorbeeld musea, archieven, erfgoedcellen en bibliotheken) als de media en pers, het onderwijs, uitgeverijen, de academische en commerciële wereld, evenals het brede publiek.

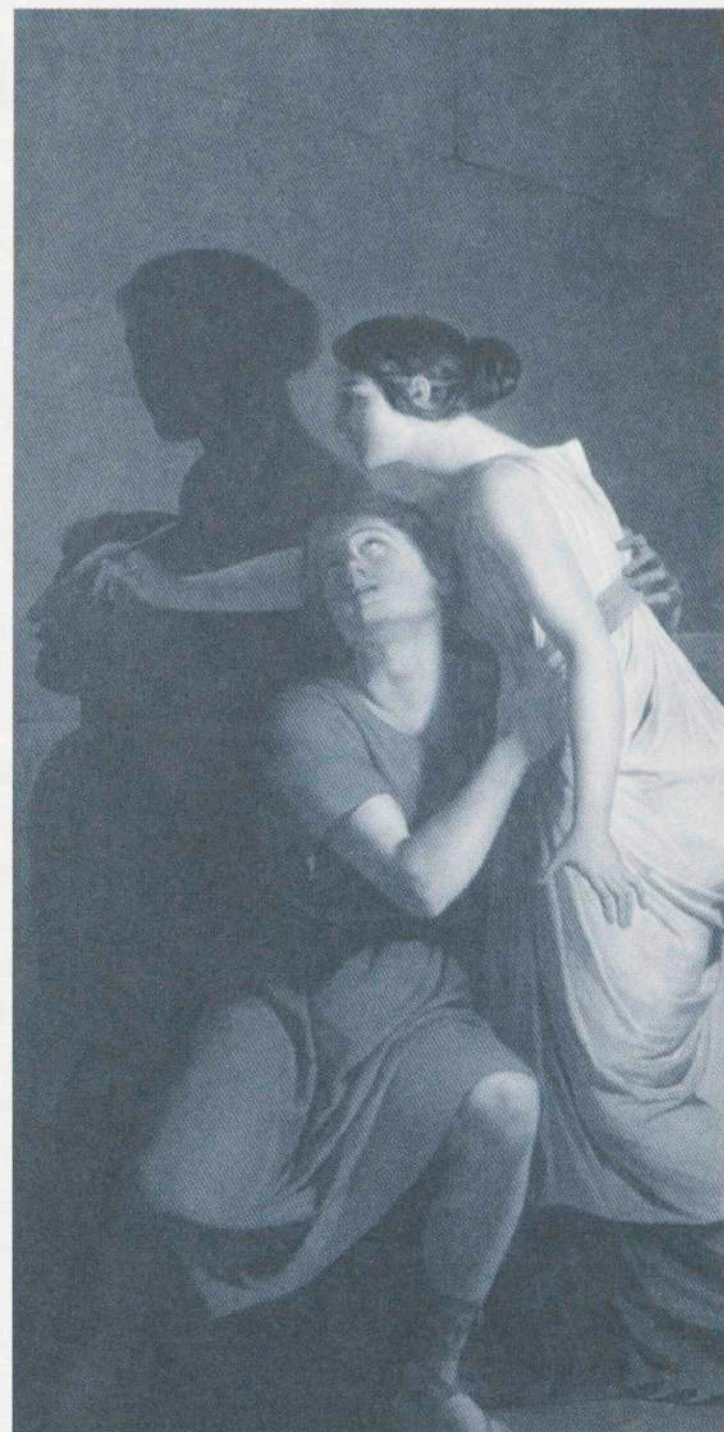
Meerwaarde voor partners

De meerwaarde die het Reproductiefonds ten opzichte van de bestaande situatie voor de eventuele partners met zich meebrengt, ligt op een aantal gebieden.

Op het maatschappelijke en educatieve vlak: door het breder toegankelijk maken van kunstwerken en cultureel erfgoed, door het zichtbaar maken van verbanden tussen kunstwerken of collecties, door het toegankelijk maken van niet-zichtbare of gesloten collecties en door het inbrengen van nieuwe media en technologie.

Op het vlak van management: door professioneler beheer van rechten op kunstwerken, beeldverwerking en reproductie, door betere afstemming van het beleid betreffende beeldverwerking en reproductie (zoals bij thesaurusbouw, digitale infrastructuur, data-uitwisseling en prijszetting), door verlichting van het takenpakket van het personeel in de musea, archieven en erfgoedorganisaties, door het voordeel van de gecentraliseerde investering in digitale infrastructuur en de grotere schaal van merchandising (beter management van productie, verkoop en stockbeheer) en door juridische en technische consultancy.

Op het vlak van communicatie, uitstraling en promotie: door het ontstaan van één aanspreekpunt voor alles wat met beeldverwerking van cultureel erfgoed te maken heeft, door het aanboren van nieuw publiek via internet en nieuwe media (onder andere jongere genera-

Joseph Benoît Suvée.
De uitvinding van de
tekenkunst,
Groeningemuseum,
Brugge.

Vervolg op pagina 28

Van cd-rom tot cd-rot

De houdbaarheid van cd's en DVD's

Marcel Ras,
Vereniging Digitaal
Erfgoed Nederland.

Cd's en DVD's zijn de meest gebruikte informatiedragers van dit moment. De onverwoestbaarheid van de audio-cd werd begin jaren tachtig demonstratief getoond door ze als frisbee of als bierviltje te gebruiken en ze te besmeren met pindakaas. Daarna werden ze in de cd-speler gestopt en zowaar, er kwam nog steeds een prima geluid uit!

Minstens zo indrukwekkend was de verwachte levensduur: zeker honderd jaar, aldus de fabrikanten. Cijfers die gebaseerd waren op kunstmatige verouderingstesten. Over die levensduur is de laatste tijd heel wat te doen en de informatie daarover is tegenstrijdig. Gebleken is dat de onverwoestbaarheid flink tegenvalt. Uit een praktijktest, die in 2003 uitgevoerd werd door het computertijdschrift PC-Active, bleek dat de data op een cd-r (cd-recordable) binnen twee jaar onleesbaar kunnen worden. Zet dat eens af tegen de door de producenten beloofde levensduur van wel honderd jaar.

PC-Active heeft dertig verschillende merken cd-r's aan een kwaliteitstest onderworpen. Deze werden twintig maanden bewaard in de originele verpakking in een afgesloten kast. Vervolgens is er met een cd-analyzer bekeken wat de staat van de cd-r was. Daaruit bleek dat een aantal cd's volledig onleesbaar was geworden en dat bij andere cd's de gegevens gedeeltelijk onleesbaar geworden waren (het ging daarbij om bekende en minder bekende merken). De oorzaak was: cd-rot!

Architectuur van de cd

Om uit te kunnen leggen wat cd-rot nu eigenlijk is, is het goed om eerst te bekijken hoe een cd is opgebouwd. Een cd bestaat uit verschillende lagen: het optionele etiket, de laklaag, een reflectielaag (zilver, zilverlegering of

goud), de opnamelaag en tot slot een beschermende plastic (polycarbonaat) laag. In de opnamelaag bevindt zich de werkelijk gebrande informatie. In tegenstelling tot fabrieksmatig geperste cd's (bijvoorbeeld audio-cd's) waarin de informatie letterlijk is gestanst, bestaat de opnamelaag van de cd-r uit lichtgevoelig, organisch materiaal. Wanneer die opnamelaag aangetast wordt, kan het zijn dat de cd onleesbaar wordt.

Er zijn vier soorten cd's: de audio-cd, de cd-rom, de cd-recordable (cd-r) en de cd-rewritable (cd-rw). Een audio-cd bevat alleen audiotracks en is in de jaren tachtig geïntroduceerd. cd-roms bevatten computerbestanden van alle mogelijke formaten. Een cd-r en cd-rw kunnen beide bevatten (ook door elkaar heen op een schijfje). Het verschil is dat de cd-r slechts een keer beschreven kan worden, terwijl de cd-rw vaker beschreven en gewist kan worden. Voor archiveringsdoeleinden wordt hoofdzakelijk gebruik gemaakt van de cd-r.

Cd-rot

De term cd-rot is zeker geen nieuwe term. De eerste gevallen van cd-rot deden zich al snel na de introductie van de audio-cd voor en waren het gevolg van een coating die niet bestand bleek tegen het papier van het boekje in de cd. Aangetaste cd's klonken als lp's met veel krassen, en daar dacht men nu juist met de introductie van de cd vanaf te zijn.

Cd-rot ontstaat wanneer de reflectielaag van de cd aangetast wordt door vocht en begint te roesten. Dat begint meestal aan de buitenrand van de cd en werkt zich langzaam naar binnen. De opnamelaag wordt uiteindelijk onleesbaar. Cd-rot in meer ruimere zin houdt in dat de opnamelaag – organisch en lichtgevoelig – uit zichzelf degradeert. Dit proces verloopt normaliter zeer langzaam, maar kan worden versneld door externe factoren, zoals roest. Maar ook warmte, zonlicht en (verkeerde) behandeling brengen het schijfje in gevaar. Uv-straling kan de lichtgevoelige opnamelaag aantasten en onleesbaar maken. De warmte van het zonlicht kan de opnamelaag beschadigen, zeker in combinatie met een hoge luchtvochtigheid. Ook plotselinge temperatuursveranderingen zijn schadelijk voor de cd-r. Door snelle afkoeling kunnen scheurtjes in de beschermende laag ont-

Duidelijk is te zien hoe corrosie aan de rand van de cd begint en langzaam naar het midden trekt.

Foto:

Jean-Marc Fontaine,
Laboratoire d'Acoustique
Musicale, Paris).

staan. En tot slot kan de reactie van de inkt (waarmee cd's bedrukt worden) een cd onleesbaar maken.

Toch is het niet altijd zo dat de samenstelling van het schijfje en de fabrikant de schuldigen zijn. Ook de gebruiker kan cd-rot veroorzaken. Denk daarbij vooral aan het gebruik van zelfklevende labels. In de lijm van deze labels zitten bestanddelen die corrosie in de hand werken. Dat is ook het geval bij speciale watervaste cd-stiften. Om cd-rot te voorkomen is het beter om niets op de cd te plakken of schrijven. Gebruik altijd de jewelcase om de gegevens op te schrijven.

DVD-rot

Net als de cd is de DVD een optisch opslagmedium, waarbij laserlicht gebruikt wordt voor het schrijven en lezen van gegevens. De wijze waarop een DVD is opgebouwd is in principe gelijk aan de cd, maar het fabricageproces is anders. Een DVD is te beschouwen als twee aan elkaar gelijmde cd's, hij kan aan twee zijden beschreven en gelezen worden.

Ook de DVD blijkt een vorm van corrosie te kennen waardoor deze onleesbaar kan worden. In dat geval spreken we van DVD-rot. Dit is te herkennen aan een soort koffievlek op het oppervlak van de DVD. Ook het fysiek loslaten van de lagen op het schijfje is een vorm van DVD-rot. Het is moeilijker te zien dan bij cd's, maar wel te herkennen aan haperingen bij het afspelen van de DVD.

Niet alleen rot

Het is niet zo dat rot de enige reden is dat een cd of DVD vroegtijdig aan zijn einde komt. Verkeerd gebruik van de cd en DVD kan veel schade toebrengen. Krassen, vingerafdrukken en vuil kunnen ze onleesbaar maken. Met name de onderkant van de schijf is gevoelig voor krassen omdat de reflectie- en opnamelaag zich er vlak onder bevinden. Sommige cd's hebben daarom een extra beschermende laag aan de bovenzijde. Het buigen van cd's, maar vooral DVD's, kan zeer schadelijk zijn. Hierdoor kunnen de verschillende lagen waaruit de cd's en DVD's zijn opgebouwd van elkaar loslaten, waardoor ze onleesbaar worden. Dit proces heet delaminatie. Buigen van cd's en DVD's gebeurt sneller dan je denkt, bijvoorbeeld als ze lastig uit de jewelcase te halen zijn.

Werkelijke levensduur

De levensduur van een cd is afhankelijk van een viertal factoren: het materiaal waaruit de cd bestaat, de bewaaromstandigheden, de manier waarop men de cd behandelt en de kwaliteit van de data.

Wat er wordt verstaan onder levensduur, is echter niet altijd eenvoudig te definiëren. In de vakliteratuur wordt het moment waarop een cd of DVD niet meer bruikbaar is het end of life moment genoemd, zeg maar de overlijdensdatum. Voor een gebruiker komt de levensduur dan ook overeen met de tijd dat het schijfje bruikbaar blijft. Toch is er voor die tijd al veel schade ontstaan; ongemerkt omdat een cd- of DVD-speler in staat is fouten te

detecteren en te corrigeren. Dit kunnen ook fouten zijn die optreden in het schrijfproces van de cd; het betreft dan geen fysieke schade, maar schade aan de data. Er is echter een grens aan de mogelijkheid om fouten te corrigeren. Waar deze grens ligt, is afhankelijk van de kwaliteit van de cd of DVD. De officiële norm is gesteld op 220 BLER (Block Error Rate). Dat wil zeggen dat er 220 fouten mogen optreden per seconde.

De werkelijke levensduur van cd's en DVD's valt moeilijk te voorspellen. Wel is het zo dat van goedkope cd-r's, cd-rw's en DVD's geen lange levensduur te verwachten valt. Dit blijken vaak schijfjes van mindere kwaliteit te zijn. Vast staat in ieder geval dat de levensduur van honderd jaar die de fabrikanten in de eerste jaren claimden, niet realistisch is. Een levensduur van 10 jaar is volgens onderzoek van het National Media Lab een redelijke termijn. De National Archives and Records Administration (NARA) vervangt de dragers van digitale archiefbestanden om de tien jaar en controleert de dragers jaarlijks op fouten.

Bewaaromstandigheden

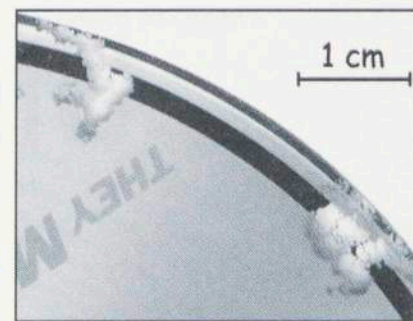
In wezen is dus de houdbaarheid van geen enkele cd en DVD echt gewaarborgd. Er zijn echter wel procedures die de risico's voor verval zoveel mogelijk uitsluiten (vastgelegd in een gezamenlijk rapport van de Council on Library and Information Resources en het National Institute of Standards and Technology. F.R. Byers, Care and Handling of CDs and DVDs. Zie:

<http://www.clir.org/pubs/reports/pub121/pub121.pdf>). Bovendien bestaat er sinds 2002 een ISO-norm voor goede bewaring en behandeling van optische schijven (ISO-18925, Imaging materials – Optical disc media – storage practices).

Een aantal praktische aanwijzingen:

- koop A-merk cd's, het liefst met een reflectielaag van goud;
- bewaar de cd's bij een temperatuur tussen de 5°C en 20°C en bij een relatieve luchtvochtigheid tussen de 20 en 50%;
- bewaar de cd's in de doosjes en plaats de doosjes verticaal;
- neem een cd altijd bij de rand vast en vermijd vingerafdrukken, stof en krassen;
- bewaar een eventueel hoesje niet in het doosje, het papier kan vocht aantrekken;
- schrijf niet op het etiket van de cd en gebruik geen cd label stickers;
- voorkom plotselinge temperatuurwisselingen;
- omdat ook lege cd-r's geleidelijk degraderen is het niet verstandig om voor de lange termijn een voorraad cd-r's aan te leggen;
- maak eventueel een gebruikerskopie als de cd veel gebruikt wordt;
- beschrijf cd's in één sessie;
- gebruik ISO-9660 als bestandssysteem voor cd's;
- controleer de data op de cd regelmatig op fouten.

Zie hiervoor ook de Quick Reference Guide for Care and Handling in het rapport van Byers.

Een detail van deze corrosie.

Foto:
Jean-Marc Fontaine,
Laboratoire
d'Acoustique Musicale,
Paris).

Vervolg van pagina 27.

Toegankelijkheid op lange termijn

- Of cd's nu 10 jaar of 100 jaar meegaan, is eigenlijk niet relevant. Ten eerste kan een regelmatige foutenanalyse waarschuwen voor het verval van de drager, zodat de data tijdig overgezet kunnen worden naar een andere drager. Bovendien is het niet echt waarschijnlijk dat men over 100 jaar nog over de hard- en software beschikt waarmee onze huidige cd's en DVD's te lezen zijn.
- Bedenk daarom dat het verval van het opslagmedium slecht één factor is met betrekking tot behoud van digitale data. Een minstens zo belangrijke bedreiging is het in onbruik raken van hard- en software. Met de komst van nieuwe hard- en software zijn oudere programma's en dragers vaak niet meer te gebruiken, ondanks het feit

dat deze als drager nog lang niet onleesbaar hoeven te zijn. Denk maar eens aan de ponskaart, in de jaren zeventig nog volop gebruikt, en de 5" floppydisk uit de late jaren tachtig, nog maar 20 jaar geleden.

Het bewaren van digitale gegevens voor de lange termijn vereist dan ook een strategie voor de identificatie, opslag, migratie naar nieuwe media en een beleid met betrekking tot het gebruik en de toegankelijkheid van de data. Digitale producten vereisen dus een voortdurende zorg. Digitale data slijten immers niet langzaam en stukje bij beetje. De toegankelijkheid gaat verloren, of niet. Een beetje toegankelijk bestaat niet!

Vervolg van pagina 25

Reproductiefonds

Hieronymus Bosch,
De kruisdraging
(detail).
Museum voor Schone
Kunsten, Gent.

- ties, buitenland), door het drempelverlagende effect op de ontsluiting van het culturele patrimonium, door de promotionele meerwaarde van de metabeeldenbank en de afgeleide producten en door een bredere en sterkere internationale uitstraling en promotie van ons cultureel patrimonium.

Huidige stand in de ontwikkeling

- Het operationaliseren van het Reproductiefonds zal gefaseerd verlopen. Uiteraard zullen de verschillende fasen geleidelijk in elkaar overlopen en overlappingsen kennen.
- Tijdens de startfase van het reproductiefonds lag de nadruk vooral op mogelijkheden van musea, gelijkaardige initiatieven in binnen- en buitenland en de bekendmaking in de museum- en erfgoedsector. Verder werd een aantal studies afgerond onder andere op het vlak van technische mogelijkheden betreffende reproductie. Op basis hiervan werd een businessplan en een investeringsdossier opgesteld.
- Momenteel loopt een aantal proefprojecten op het vlak

van beeldverwerking, merchandising, kennis en consultancy.

Bedoeling is om op basis van de studies en de opgedane ervaring tijdens de proefprojecten te komen tot de ontwikkeling van de digitale beeldenbank en de productie en verspreiding van afgeleide producten. Wij voorzien dat het Reproductiefonds in de loop van 2005 operationeel zal worden.

Praktische informatie

Reproductiefonds Vlaamse Musea nv

Directeur: Jan Vermassen

E jan@reproductiefonds.be

Stafmedewerker: Timothy Naessens

E timothy@reproductiefonds.be

Projectleider Digitale Beeldenbank: Dries Beheydt

E dries@reproductiefonds.be

Bijlokekaai 1A – B-9000 Gent

T (+32) 09-235 47 30

F (+32) 09-235 47 39

E info@reproductiefonds.be

I www.reproductiefonds.be

Handreiking museumbeleid voor gemeenten

Dit voorjaar viel bij menig museum de *Handreiking museumbeleid voor gemeenten* in de brievenbus, een gezamenlijke uitgave van de Nederlandse Museumvereniging, het Landelijk Contact Museumconsulenten en de Vereniging Nederlandse Gemeenten. Het boek is ook verstuurd naar alle gemeentehuizen in Nederland. Een impressie van de eerste ervaringen bij enkele Zeeuwse gemeenten.

Leo Adriaanse,
provinciaal
museumconsulent,
Stichting Cultureel
Erfgoed Zeeland.

Provinciaal Museumbestel

De handreiking kwam in Zeeland op het juiste moment. Voortvloeiend uit de vorige provinciale cultuurnota werd afgelopen jaar een projectgroep ingesteld om het huidige museumbestel in kaart te brengen en aanbevelingen te doen voor verbetering en versterking. Zeeland kent op dit moment nog twee musea die provinciale subsidie krijgen. In de komende beleidsperiode (2005-2008) zal dit er nog maar één zijn. Van de overige circa 35 musea hebben de meeste een subsidierelatie met een gemeente. Veel hiervan zijn (cultuur-)historische musea die van oudsher een gemeentelijke bijdrage in de exploitatie ontvangen. In het nieuwe bestel zullen deze musea zich nadrukkelijker moeten gaan profileren, ofwel een duidelijker 'visitekaartje' afgeven, zodat gemeenten hier hun museumbeleid beter op kunnen afstemmen. Dan moet er ook wel gemeentelijk beleid zijn of komen, gericht op de drie kerntaken van een museum: collectietaak, publiekstaak en bedrijfsvoering. De musea kunnen bovendien meer ingezet worden voor de versterking van het (culturele) imago van de gemeente. Dit onderwerp kwam ter sprake in het bestuurlijk overleg dat de Zeeuwse gedeputeerde voor cultuur in juni met alle gemeentelijke portefeuillehouders had. Aansluitend werd hen de nieuwe Handreiking museumbeleid voor gemeenten overhandigd. In september werd aan enkele gemeenten gevraagd om de eerste ervaringen.

Veere

In juni 2001 stelde de gemeente Veere de nota Cultuur op st^oek vast, waarin het gemeentelijke cultuurbeleid voor de periode 2001-2007 werd beschreven. Deze gemeente is in de afgelopen jaren ontstaan na een herindeling op Walcheren. De gemeente Veere kent musea die een directe relatie hebben met de aard en geschiedenis van de gemeente, zoals het Museum De Schotse Huizen en Stadhuismuseum De Vierschaar (beide in Veere), het Marie Tak van Poortvlietmuseum (Domburg) en het onlangs geopende Dijk- en Oorlogsmuseum Het Polderhuis (Westkapelle). Er zijn ook musea voor wie die relatie niet geldt, zoals het Zijdemuseum (Meliskerke) en het Zeeuws Biologisch Museum (Oostkapelle). Deze

musea hebben juist een meer overstijgende waarde (en trekken in verhouding tot de andere musea veel publiek). Verder kent de gemeente nog bezoekerscentra binnen haar grenzen, zoals het Waterland Neeltje Jans. Binnen de gemeente Veere zijn dertien kernen. De beleidsnota gaat ervan uit dat cultuur de identiteit van die kernen kan versterken. Tegelijk is er één gemeente waarbinnen samenhang aan de cultuur moet worden gegeven. Dat betekent keuzes maken.

Adrie le Clercq, beleidsmedewerker cultuur: 'We hebben destijds in die nota Cultuur op st^oek acht actiepunten opgesteld met betrekking het museumbeleid. Samenwerking is daarbinnen een belangrijk sleutelwoord. Wij ondersteunen de musea bij de versterking van hun profiel. Wij willen op cultureel gebied best investeren in de toekomst en investeren in ontwikkelingen, liever dan in tekorten.

Wij streven ernaar voor de musea, die veelal met vrijwilligers werken, een kleine professionele staf aan te stellen. Dit sluit aan bij de plannen van het provinciaal museumbestel. Binnenkort starten wij een overleg hierover met de musea. De *Handreiking museumbeleid* voor gemeenten zal ik de komende tijd zeker als leidraad gaan gebruiken voor het vervolgtraject.'

Gemeentehuis-
Schouwen-
Duiveland.
Foto: Leo Adriaanse.

Stadhuismuseum
Zierikzee.

Foto: Leo Adriaanse.

Schouwen-Duiveland

- Op Schouwen-Duiveland is sinds 1996 een Platform Musea Schouwen-Duiveland actief. Het platform bestaat uit het Stadhuismuseum en Maritiem Museum in Zierikzee (beide gemeentelijke musea), de Museumhaven in Zierikzee, het Streek- en Landbouwmuseum Goemanszorg in Dreischor, het Visserijmuseum en de Oudheidkamer in Bruinisse, Museum De Burghse Schoole in Burgh-Haamstede en Museum Watersnood 1953 in Ouwerkerk. Voor de volledigheid: er zijn zelfs nog meer musea, zoals het Brouws Museum in Brouwershaven. Aan musea dus geen gebrek op Schouwen-Duiveland.
- Lukkie Zijlstra, voorzitter van de stichting Streek- en Landbouwmuseum Schouwen-Duiveland (Museum Goemanszorg, Dreischor), was de afgelopen zeven jaar ook voorzitter van het Platform Musea Schouwen-Duiveland. 'Dat platform is in het leven geroepen met de op handen zijnde gemeentelijke herindeling op Schouwen-Duiveland per 1 januari 1997. De prioriteit van de nieuwe gemeente lag bij aanvang bepaald niet bij cultuurbeleid. Dat hebben we als musea op Schouwen-Duiveland onderkend en we hadden er in het begin zelfs enig begrip voor. Om die reden hebben we in 2000 als platform zelf een beleidsnotitie opgesteld en hebben deze officieel aan de toenmalige wethouder aangeboden. Het voorwerk voor een toekomstig museaal beleid voor de gemeente was hiermee door ons alvast gemaakt en werd als het ware op een presenteerblaadje voorgeschoteld.

Het document bleek zo relevant te zijn dat het platform zelf nog steeds aan de hand van die notitie werkt. Denk aan samenwerking op het gebied van collectiebeheer, afstemming tentoonstellingen, gezamenlijke promotie, deskundigheidsbevordering van vrijwilligers en dergelijke. Er wordt inmiddels zelfs heel voorzichtig gesproken over een gemeenschappelijk verzamelbeleid en afstemming van collecties. Toch heeft de gemeente tot op de dag van vandaag nog steeds geen museaal beleid ontwikkeld. Daar zijn allerlei oorzaken voor. In die zeven jaar platform zijn we inmiddels al aan onze vijfde wethouder toe. Ik hoop van harte dat de nu verschenen Handreiking museumbeleid voor gemeenten de huidige wethouder zal enthousiasmeren dit beleid wel te ontwikkelen. Het is een prima handleiding voor gemeenten om inzicht te krijgen hoe alles in museumland werkt en op welke wijze de gemeente haar taak kan uitoefenen. De afgelopen jaren hebben we wel allerlei onderzoeksbureaus over de vloer van de gemeentelijke musea gehad. Rapport na rapport verscheen, met lijvige aanbevelingen, die vervolgens één voor één weer in een heel diepe lade verdwenen. Ik zou graag zien dat de gemeente Schouwen-Duiveland nu wel eens de aanbevelingen uit deze handreiking gaat overnemen.'

Handreiking museumbeleid voor gemeenten
ISBN 90 70225-27-1

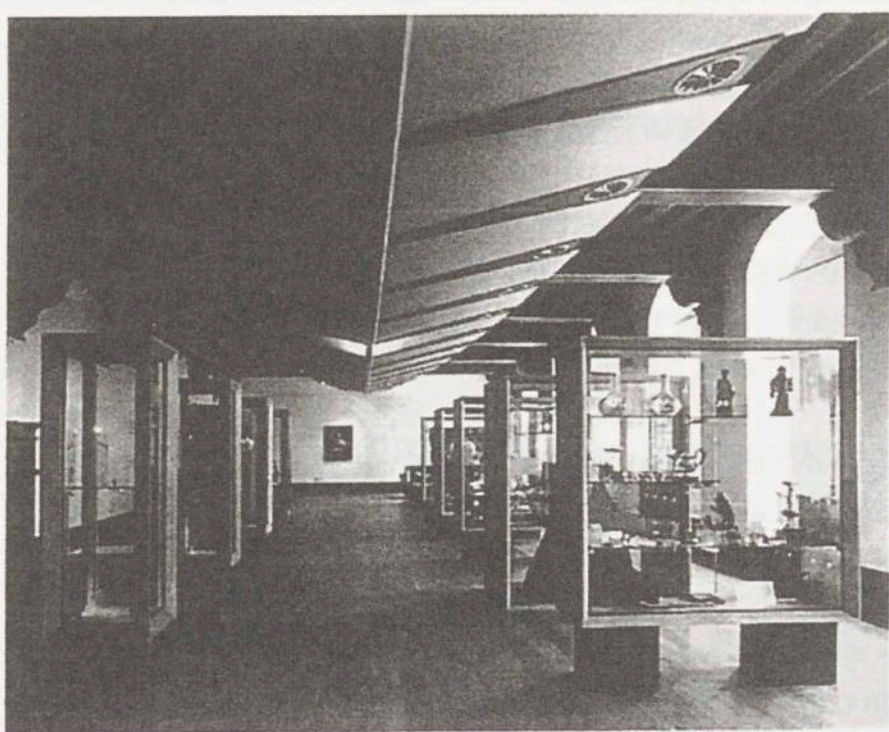
Samenstelling: drs. Ingrid Jansen

Eindredactie: Annemarie Vels Heijn

Uitgave: NMV, LCM en VNG

Verkoopprijs: € 15,00 (te koop bij de boekhandel of LCM Boekhuis via Gelders Erfgoed, www.gelderserfgoed.nl)

MAATMEUBILAIR EN VITRINEBOUW VOOR MUSEA

FRIES MUSEUM - LEEUWARDEN

KWADRANT
INTERIEURBOUW

STAVANGERWEG 16, 9723 JC GRONINGEN
TEL.: 050 - 36 84 480, FAX.: 050 - 36 84 499
INTERNET: www.kwadrant.com

Museum Magazijn

Uw partner voor de museumwinkel

Assortiments- en inrichtingsadvies

Custommade producten in kleine aantallen

Museale producten uit binnen- en buitenland, zoals: Replica glas, tinnen replica's, historisch speelgoed en koelkastmagneten met afbeeldingen van kunst

Zie ook onze site op internet:

www.museumbv.nl

E-mail info@museumbv.nl

Of bezoek ons kantoor/showroom:

Hendrik Jacobszstraat 14

1075 PD Amsterdam (nabij Vondelpark)

tel. 020 4711 723 fax 020 4713 455

Alles kan altijd beter

Kwaliteitszorg in musea/recensie

Wanneer een museum bovenstaand motto huldigt, is het toe aan kwaliteitsmanagement. Het hier besproken boek *Kwaliteitszorg in musea* maakt aan kleine en middelgrote musea duidelijk dat ook zij op eenvoudige, maar zorgvuldige wijze hun organisatie en performance systematisch kunnen verbeteren. Toch moeten die musea bedenken dat kwaliteitszorg een langdurig en ingrijpend proces kan zijn, waarbij een grote dosis zelfkritiek nodig is.

Een praktische handleiding

Goffe Germeraad en Kees Plaisier schreven een praktische handleiding¹ voor kleine musea over kwaliteitszorg in musea. Plaisier (PRIATNOV, consult & training) kennen we onder andere als voormalig directeur van de gemeentelijke dienst musea in Rotterdam en als co-auteur van het succesrijke boekje over voorbeelden van functies in musea; Germeraad is unitmanager Documentaire Advisering van de Gemeentebibliotheek in Rotterdam.

Inzicht via imaginair museum

Het boek, 208 pagina's heeft een overzichtelijke indeling en inhoudsopgave, is voorzien van bijlagen, een (onmisbare) begrippenlijst, een kleine literatuurlijst en een register. In de overige 150 bladzijden krijgt de lezer niet alleen een inleiding in het werken met kwaliteitsmodellen, maar ook inzicht in het reilen en zeilen van een denkbeeldig 'voorbeeldmuseum', het Streekmuseum Hernhutterplas, gelegen in de gemeente Tussenveen (Wie streekmuseum, hernhutterplas en tussenveen 'googelt' zal geen enkele hit vinden, voorwaar een hele prestatie!). De auteurs doen namelijk door het gehele boek heen verslag van de pogingen van dit exemplarische, imaginaire museum om modellen van kwaliteitszorg in zijn dagelijkse praktijk toe te passen. De beschrijving van die pogingen verradt een grote kennis van de problemen waar kleine musea zich dagelijks voor gesteld zien. Het brengt kwaliteitszorg als techniek tevens dichterbij voor al die musea die reserves hebben bij het toepassen van uit het bedrijfsleven overgewaaide managementtechnieken.

Kwaliteitszorg in musea bevat ook enige 'intermezzi' over de planning en control-cyclus, het publieksonderzoek en projectmanagement. Dit wordt geïllustreerd met voorbeelden uit de praktijk over het formuleren van de missie en de analyse van stakeholders, het gebruiken van de vragenlijst bij het Museumregister en het maken van plannen met de Balanced Score Card. De daarbij benodigde technieken staan zeer toegankelijk beschreven en kunnen zo ook op kleine schaal worden toegepast.

Ten slotte is het boek gelardeerd met uitspraken van negen echte museummedewerkers van echte musea, die antwoord proberen te geven op de vraag: 'Wanneer doet mijn museum het goed?' De antwoorden zijn soms obligaat, soms intrigerend; waarom bijvoorbeeld meent het Baggermuseum het goed te doen als er op een middag 300 bezoekers in de rij gestaan hebben?

Waarom doet je museum het goed als 'iedereen (bezoekers, vrijwilligers, personeel, stakeholders en de directeur) tevreden' is?

Stimulans voor kritische vragen

Het boek is bedoeld als introductie en als praktische handleiding, maar stimuleert vooral de lezer om vragen te stellen over de kwaliteit van zijn museum. Het begin van ieder verbetertraject begint namelijk met het stellen van kritische vragen. Daarbij is geen plaats voor zelfingenomenheid, tevredenheid of defensief gedrag. Wie met kwaliteitszorg aan de gang wil, moet eerlijk zijn tegen zichzelf, zijn werkomgeving en tegenover alle partijen die belang hebben bij het goed functioneren van het museum: de stakeholders. Verbeteren is bovendien een continu proces, zoals de auteurs benadrukken. Je museum doet het dus pas echt 'goed', als het zichzelf steeds onderwerpt aan zelfreflectie en zelfkritiek: kwaliteitszorg is zeggen wat je doet en doen wat je zegt, en je bent er eigenlijk nooit mee klaar. Zelfs het voldoen aan bepaalde normen, zoals opname in het Nederlandse Museumregister, geeft geen vrijbrief om vervolgens tevreden achterover te leunen; herijking na vier of vijf jaar nodigt de musea uit opnieuw naar hun prestaties te kijken.

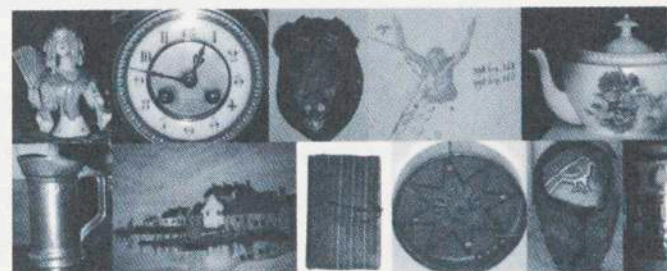
Het is niet geheel onbegrijpelijk dat er enige huiver is bij musea voor de gevolgen van het in gang zetten van een proces van kwaliteitsverbetering. Ook de auteurs realiseren zich dat: bestuur en medewerkers van het Streekmu-

Jan Sparreboom,
Museumconsulent
Museaal & Historisch
Perspectief
Noord-Holland.

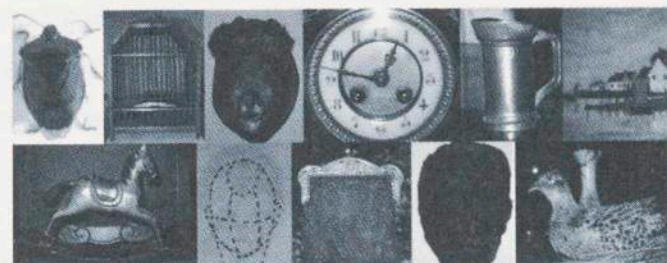

Kwaliteitszorg in musea

Een praktische handleiding voor kleine musea

Goffe Germeraad en Kees Plaisier

Germeraad,
G en K. Plaisier:
Kwaliteitszorg in
musea.
Een praktische hand-
leiding voor kleine
musea.
Den Haag: Elsevier
Overheid, 2004,
ISBN 9059019873.

seum Hernhutterplas verzuchten op pagina 132: 'het wordt ingewikkeld, bijna om moedeloos van te worden'. Op basis van een nieuw geformuleerde missie, een sterkte-zwakteanalyse, het reglement van het Museumregister, de Balanced Score Card en de benoeming van een aantal prestatie-indicatoren neemt dit museum zich voor om maar liefst vijf plannen te maken: collectieplan met deelplannen, toeristisch plan, pr-plan (sponsoring), opleidingsplan en een plan voor de versterking van de plaats van het museum in de maatschappij. Tegelijkertijd neemt dit 'museum' zich voor om het aandeel van sponsoring in het totaal van de begroting van 10 naar 25 % te laten stijgen, meer toeristen en scholieren binnen te halen, meer gezamenlijke exposities te maken en bezinningsbijeenkomsten te organiseren met de vrijwillige medewerkers. Dat lijkt wat veel allemaal, en als dat het gevolg van 'kwaliteitsmanagement' zou zijn, zou die reserve bij kleine musea begrijpelijk zijn. Maar we moeten ons realiseren dat dit voorbeelden zijn in een boek, waarmee de auteurs de musea juist willen helpen en niet afschrikken. Dat neemt niet weg dat ieder museum zich moet bezinnen eer het begint.

'Als je het doet, doe het dan goed' is het motto van de auteurs. Goed betekent in hun ogen ook alomvattend, integraal. Hierbij is wel een kanttekening te maken. Niets staat toch een museum in de weg om stapsgewijs, op onderdelen (bijvoorbeeld exposities, collectiebeheer, bezoekersmanagement, vrijwilligersbeleid) bepaalde verbeteringen te realiseren volgens de beschreven methode van kwaliteitszorg? Ieder museum kan er ook op deelgebieden mee aan de gang, als het maar voortkomt uit systematisch gemaakte en afgewogen beleidskeuzes.

De Balance Score Card en andere instrumenten

De auteurs geven de lezer tal van suggesties over kwaliteitsmanagement. Het begint al bij de hulpmiddelen die een museum kan gebruiken bij de bepaling van zijn eigen kwaliteiten, formuleren van de missie en de sterkte-zwakteanalyse. Na deze interne analyse dient het museum ook zijn omgeving te verkennen: wat verwachten klanten van ons? Wie zijn eigenlijk onze klanten (stakeholdersanalyse, publieksonderzoek)? Deze uit de marketing afkomstige begrippen dagen de musea uit om niet alleen productgericht, maar ook klantgericht te werken. Kwaliteitszorg kan overigens beide richtingen op. Verbetering van de objectregistratie is bijvoorbeeld gericht op versterking van een intern proces. Beschrijving van de servicenormen in de Rotterdamse gemeentelijke musea (bijlage 5 in het boek) is gericht op de

klant en wat deze in en van het museum kan verwachten.

In volgende hoofdstukken komen diverse kwaliteitsbepalingen aan de orde: INK-managementmodel, het Museumregister en de mogelijkheid om op basis daarvan aanvullende eisen aan je eigen instelling te stellen, en de Balanced Score Card. In het boek missen we overigens aandacht voor 'goed bestuur', met name de publicatie en 23 aanbevelingen met betrekking tot 'Cultural Governance', uitgegeven in 2003 door de commissie met die naam (zie www.culturalgovernance.nl).

In dit bestek is het niet mogelijk alle verschillende methodes te beschrijven, maar omdat Kwaliteitszorg in musea tamelijk uitgebreid stilstaat bij de Balanced Score Card (BSC) daarover hier nog enige woorden. Deze scorekaart, aangepast voor de culturele sector, verschaft musea de mogelijkheid stapsgewijs en vanuit verschillende perspectieven (financieel, de klant, intern, innovatief en maatschappelijk) te kijken naar hun eigen functioneren. Hierdoor kunnen instellingen op al deze terreinen zogenaamde prestatie-indicatoren vaststellen. Dit zijn – en we raadplegen de begrippenlijst – meetbaar gemaakte doelstellingen. Bijvoorbeeld: ons museum krijgt veel (we weten niet hoeveel) herhaalbezoek; meer herhaalbezoek zouden we kunnen beschouwen als een succesfactor. Omdat wij wel meer herhaalbezoek willen, zeg 10%, gaan we met publieksonderzoek vaststellen of we deze doelstelling kunnen halen. Als uit publieksonderzoek blijkt dat onze inspanningen beloond worden, kunnen wij het bijhouden van herhaalbezoek als een goede prestatie-indicator beschouwen. De BSC brengt musea zo niet alleen tot het steeds preciezer en meer afgewogen formuleren van doelstellingen, maar ook tot een meer verfijnde controle op hun eigen functioneren. De BSC, of de culturele versie ervan, is helaas niet als bijlage opgenomen. Wanneer een museum deze exercitie zou willen doen, zal het zich moeten behelpen met de tabellen 6.1 en 6.2 in het boek, en de daar besproken vijf stappen.

Als afronding van deze bespreking een wat algemenere laatste opmerking: wie bezig gaat met kwaliteitszorg, zal er goed aan doen zich van tevoren breed te oriënteren op de verschillende mogelijkheden. Hier ligt een belangrijke taak voor de provinciale museumconsulenten. Vanzelfsprekend zullen er ook snel consultants en adviseurs klaar staan om musea hierbij te helpen, en verkopers van software. Wie met succes aan kwaliteitszorg wil gaan doen, kan echter niet om deze inleiding en praktische handleiding heen.

Aanvullingen & correcties nr. 21

In het colofon stond Anneke Lippens als redactielid vermeld. Eén van onze beide Vlaamse redactieleden is evenwel Anne Milkers.

Jan van de Voort (artikel pag. 25) was voorheen verbonden aan het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentaties. Het artikel op pagina 26 was van Leon Homburg.

De foto op pagina 34 werd door Henk Boudewijns in de Sint Pietersabdij in Gent gemaakt.

CBV-nieuws

De krachtlijnen van het Vlaams Erfgoeddecreet (7 mei 2004)

Dit decreet heeft tot doel een cultureel-erfgoedbeleid uit te bouwen vanuit een geïntegreerde aanpak een kwalitatief waardevolle en duurzame zorg voor en ontsluiting van het cultureel erfgoed te stimuleren.

De belangrijkste krachtlijnen van het Museumdecreet van 1996 blijven hierin geïntegreerd. Musea kunnen erkend worden door de Vlaamse Gemeenschap en subsidies ontvangen op basis van een indeling in drie niveaus: basis, regionaal en landelijk. De kwaliteitseisen of erkenningscriteria blijven gelijk. Erkende musea kunnen projectsubsidies aanvragen ter versterking van de basisfuncties van de museumwerking. Het betreft specifieke projecten voor beheer en behoud, wetenschappelijk onderzoek of publieksgerichte werking.

Belangrijke wijzigingen of toevoegingen ten opzichte van het Museumdecreet van 1996 zijn de verruiming van de definitie van museum in het decreet, conform de internationale ICOM-definitie; werkingssubsidies voor samenwerkingsverbanden van minstens drie erkende musea voor een expertisefunctie en werkingssubsidies voor erkende musea ingedeeld bij het basisniveau. Een erfgoedconvenant is een overeenkomst met afspraken, tussen de Vlaamse Gemeenschap en het lokale bestuursniveau, met het oog op de uitbouw van een duurzaam en integraal cultureel-erfgoedbeleid.

Cultureel-erfgoedpublicaties

Een uitgever kan voor een publicatie die inhoudelijk relevant is voor het cultureel-erfgoedveld en die een bovenregionale tot zelfs internationale reikwijdte bezit, een subsidie aanvragen.

Projecten cultureel erfgoed

In een jong beleidsveld is het belangrijk ruimte te laten voor nieuwe initiatieven. Projectsubsidies voor het ruimere erfgoedveld moeten deze ontwikkeling stimuleren. Naast cultuurhistorische tentoonstellingen en internationale projecten kunnen ook ontwikkelingsgerichte projecten op het gebied van cultureel erfgoed binnen dit decreet gesubsidieerd worden. De nadruk ligt hierbij op de motorfunctie die het project vervult binnen de ontwikkeling van een erfgoedinstelling, -vereniging of het erfgoedveld. Deze projecten kunnen musea ten goede komen, maar ook verenigingen die actief zijn binnen het domein van de volkscultuur, publiekrechtelijke archieven en andere spelers binnen het erfgoedveld.

Voorbeelden zijn: voorbereidende studies voor samenwerkingsverbanden, sociaal gerichte cultureel-erfgoedprojecten, vormingsprojecten en dergelijke.

Lokale initiatieven in gemeenten of samenwerkingsverbanden van gemeenten waar een erfgoedconvenant werd gesloten, komen niet in aanmerking.

Steunpunt

De Culturele Biografie Vlaanderen vzw, het steunpunt voor musea, archiefinstellingen, bewaarbibliotheken, documentatiecentra en erfgoedconvenantswerking, wordt decretaal verankerd in het Erfgoeddecreet. Dit steunpunt moet de integratie, de netwerk vorming en de samenwerking bevorderen tussen de verschillende erfgoedactoren. Het decreet vermeldt uitdrukkelijk dat het haar kerntaken moet vervullen in nauwe samenwerking met het Vlaams Centrum voor Volkscultuur vzw.

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap Administratie Cultuur.

Hilde Cuyt, cel voor Cultuur-, Jeugd- en Sportbeleid.

Marina Laureys, afdeling Beeldende Kunst en Musea.

Voor meer informatie:
www.vlaanderen.be/erfgoed

LCM-nieuws

ICN-cursus behoudsmedewerker musea, archieven en bibliotheken 2005

De cursus is bestemd voor (depot)medewerkers die werkzaam zijn in een collectiebeherende instelling. De start is op 10 januari 2005, het slot op 5 december 2005 (29 maandagen theorie met huiswerkopdrachten) Locatie: Nationaal Archief en Koninklijke Bibliotheek in Den Haag. Prijs is €2.995,- incl. studiemateriaal.

De cursist krijgt na afloop een certificaat van NVM en Diva.

Instroomeisen

Minimaal mavo/vmbo of een daarmee vergelijkbaar niveau, beheersing van de Nederlandse taal in woord en geschrift (minimaal NT2-3 niveau) en een functie bekleden binnen een organisatie met een professionele behoudscultuur. De organisatie dient te beschikken over leidinggevendende die de eindverantwoordelijkheid kunnen

dragen over het – inhoudelijk – functioneren van de cursist.

Aan het einde van de opleiding kan de cursist de restaurator, conservator, bibliothecaris of archivaris assisteren bij alle voorkomende werkzaamheden, met name op het gebied van de preventieve conservering. Het zorgdragen voor de meest ideale omgevingsomstandigheden voor het bewaren van objecten staat centraal. Tevens kan de cursist/behoudsmedewerker situaties signaleren waarbij deskundige hulp op het gebied van conservering en/of restauratie vereist is. Hij kan op een actieve manier meedenken over het behoud en beheer van collecties en hierover communiceren met collega's en gebruikers van de collectiebeherende instelling waarvoor hij werkzaam is.

Aanmelding en meer informatie bij:
Monique.de.
Louwere@icn.nl

Museumconsulenten in Vlaanderen

OOST-VLAANDEREN

Anneke Lippens
T (+32) 09 267 72 52
E anneke.lippens@oost-vlaanderen.be
Mieke Van Doorselaer
T (+32) 09 267 72 85
E mieke.van.doorselaer@oost-vlaanderen.be
Provincie Oost-Vlaanderen, 9de directie-musea
Bram Ghyoot
T (+32) 09 378 67 01
E bram.ghyoot@oost-vlaanderen.be
Provincie Oost-Vlaanderen

WEST-VLAANDEREN

Reinoud Van Acker
T (+32) 050 40 35 70
E reinoud.van_acker@west-vlaanderen.be
Dienst Cultuur, Provinciehuis Boeverbos

ANTWERPEN

Annemie Adriaenssens
T (+32) 03 240 64 29
E anna-maria.adriaenssens@admin.provant.be
Dienst Algemeen Cultuurbeleid

LIMBURG

Anne Milkers
T (+32) 011 23 75 80
E amilkers@limburg.be
Provinciaal Centrum voor Cultureel erfgoed

VLAAMS-BRABANT

Rebecca Schoeters
T (+32) 016 26 76 19
E rebecca.schoeters@vl-brabant.be
Dienst Cultuur

VLAAMSE GEMEENSCHAPSCOMMISSIE

Peggy Voesterzoons
T (+32) 02 208 02 94
E peggy.voesterzoons@vgc.be
Coördinator Musea Brussel, Directie Cultuur

CULTURELE BIOGRAFIE VLAANDEREN VZW.

Leon Smets, consultant behoud en beheer
T (+32) 03 224 15 47
E leon.smets@erfgoednet.be
Steven Leman, consultant ICT
T (+32) 03 224 15 44
E steven.leman@erfgoednet.be
Hildegard Van Genechten,
consultant publiekswerking
T (+32) 03 224 15 48
E hildegard.vangenechten@erfgoednet.be

LCM-bestuur

GRONINGEN

Roeli Broekhuis
Museumhuis Groningen
T (+31) 050 313 00 52
E r.broekhuis@museumhuisgroningen.nl

FRIESLAND

Mirjam Pragt
Federatie van Friese Musea
en Oudheidkamers
T (+31) 058 213 91 85
E consulent@friesmuseum.nl

DRENTHE

Pim Witteveen
Drents Plateau
T (+31) 0592 30 59 34
E p.witteveen@drentsplateau.nl

OVERIJSSSEL

Girbe Buist
Stichting Kunst & Cultuur Overijssel
T (+31) 038 422 50 30
E kco@kco.nl

GELDERLAND

Jacobus Trijsburg
Stichting Gelders Erfgoed
T (+31) 0575 51 18 26
E j.trijsburg@gelderserfgoed.nl

UTRECHT

Annelies Jordens
Stichting Erfgoedhuis Utrecht
T (+31) 030 234 38 80
E a.jordens@erfgoed-utrecht.nl

NOORD-HOLLAND

Birgitta Fijen
Stichting Museaal & Historisch
Perspectief Noord-Holland
T (+31) 023 531 91 39
E fijen@mhp-nh.nl

ZUID-HOLLAND

Judith Tegelaers
Stichting Erfgoedhuis Zuid-Holland
T (+31) 071 513 37 39
E tegelaers@erfgoedhuis-zh.nl

ZEELAND

Leo Adriaanse
Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland
T (+31) 0118 67 08 70
E lcm.adriaanse@scez.nl

NOORD-BRABANT

Jules Verschuuren
Brabantse Museumstichting
T (+31) 073 615 62 62
E info@erfgoedbrabant.nl

LIMBURG

Agnes Vugts
Centrum voor Amateurkunst Limburg
T (+31) 046 420 81 29
E agnes.vugts@symbiose.nl

SECRETARIAAT

Stichting Landelijk Contact
van Museumconsulenten
T (+31) 020 551 29 17
E lcm@museumvereniging.nl

Zoekt en gij zult vinden

ADLIB | Museum
Fotobestelmodule

ADLIB | Bibliotheek
Bestelmodule
Uitleenmodule
Tijdschriftenmodule

ADLIB | Internet Server

ADLIB | Archief
Uitleenmodule

- Flexibel informatiebeheer
- Zeer uitgebreid & gebruiksvriendelijk
- Webportalen
- Full Text zoekmogelijkheid
- Real time interactie gebruikers,
zoals on-line reserveren
- Geavanceerd thesaurusbeheer
- Cross domain ondersteuning

ADLIB | Information Systems

Telefoon: 030 - 241 18 85

E-mail: info@nl.adlibsoft.com

www.adlibsoft.com

Nederlands Centrum voor Volkscultuur

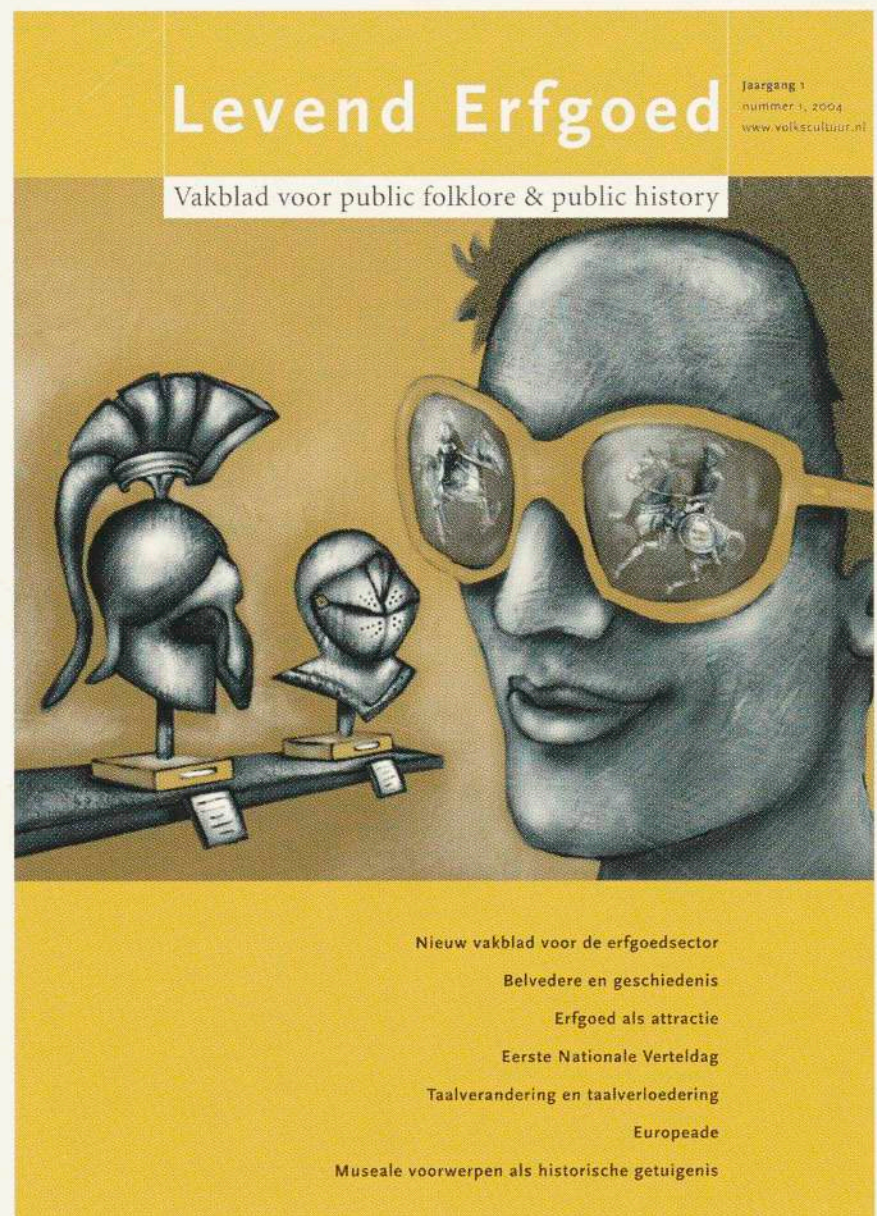
Het Nederlands Centrum voor Volkscultuur, het landelijk instituut voor de cultuur van het dagelijks leven en het immateriële erfgoed, presenteert een nieuwe website en een nieuw tijdschrift.

Een nieuw vakblad voor de erfgoedsector:

Levend Erfgoed

Vakblad voor public folklore & public history

Hoe maak je erfgoed inzichtelijk voor een breed publiek? *Levend Erfgoed* reflecteert over publieksgerichte activiteiten van musea, archieven, monumenten- en volkscultuurorganisaties en verkent ook de raakvlakken met educatie, toerisme en cultuurbeleid. Het omspannt zowel het materiële als het immateriële erfgoed. *Levend Erfgoed* is bedoeld voor de erfgoedprofessional die kritisch na wil denken over zijn vak.

Bezoek de digitale kennissite over alledaagse dingen, tradities en rituelen

www.volkscultuur.nl

Vraag een informatiepakket aan bij:

Nederlands Centrum voor Volkscultuur, Postbus 13113, 3507 LC Utrecht
tel: 030 - 2760244, fax: 030 - 2736111, e-mail: ncv@volkscultuur.nl